24րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 6624 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1907 ՇԱԲԱԹ 26 ՌԱՄԱԶԱՆ 1325 2 Novembre 1907 24me année № 6624

«ԱՐԵՒԵԼՔ»
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ՂԱԼԱԹԻԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ	80 Ղ.ռ
» ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	45 »
ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ	108 »
» ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	60 »
ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ	25 Ֆրf.
» » ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	20 »

ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԾԱԽՔԸ ՄԵՐ ՎՐԱՅ

10 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

آرەولك
ارمنیجە یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌کین بویاجیان
درعلیه غلطه

"ARÉVELK,"
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons|ple, Galata

10. PARAS

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Լեզուական հարցը. — Սօանէճեանի կտակին շուրջը:

Արեւելք յարոյց Աշխարհաբար լեզուի խնդիրը եւ ինչպէս ասկէ առաջ՝ նոյնպէս յառաջիկային լեզուական զանազան ուղղութեանց ու դպրոցներու ներկայացուցիչներ իրենց կարծիքներն ու տեսութիւնները պիտի արձանագրեն այս էջերուն մէջ: Նաթանեան, Սեղբոսեան, Դաւթեան, Վանանդացի, Թէոդիկ, Շէմիր եւայլն, համառօտ կամ ընդարձակ, կարեւոր կամ ընդհանուր տեսութիւններով Աշխարհաբարի խնդիրը լուսաբանելու աշխատեցան: Նոյն հարցի մասին այս էջերուն մէջ պիտի գրեն դեռ Թաթուլ Վանանդացի, Հրանտ Ասատուր եւ այլ անուանի գրագէտներ: Լեզուական այսքան կարեւոր խնդիր մը, որպիսին է Աշխարհաբար լեզուի կանոնաւորութեան եւ միակերպութեան հարցը, գրչի մէկ հարուածով չի լուծուիր բնականաբար: Այլեւայլ ուղղութեանց ներկայացուցիչները պէտք է իրենց տեսութիւնները պարզեն, որպէս զի անոնց համեմատութեամբ, անոնց շփուելով եւ ընդհարումով բազմազան լեզուական խնդիրներ ու հարցեր լուսաբանուին եւ այս կերպով այդ տեսութեանց արդարացի կամ սխալ, հիմնաւոր կամ անհիմն ըլլալը յայտնուի եւ գոնէ տեսականապէս Աշխարհաբար լեզուի կանոնաւորութեան խնդրի լուծման համար հաստատուն եւ գիտակցական կռուաններ ստեղծուին, որոնց գործադրութիւնը ա՛յն ատեն միայն ժամանակի խնդիր կրնայ ըլլալ: Մենք դեռ շատ հեռու ենք այն կարծիքն ունենալէ թէ՝ «Աշխարհաբարը այսօր ստացած է վերջնական եւ վճռական ձեւ մը, իր բոլոր դիմայեղութիւններուն եւ մանրամասնութիւններուն մէջ», ինչպէս կ'ըսէ Մասիսի խմբագիր Ենովք Արմէն, որովհետեւ եթէ այդքան «վերջնական եւ վճռական» ձեւ մը ստացած ըլլար աշխարհաբարը, նոյն իսկ յիշեալ յօդուածագիրը պէտք չպիտի ունենար գրագէտներու եւ անոնցմէ ամէնէն յայտնիներուն դիմելով յուսակտուր «չե՛ն հասկնար տակաւին այս բանը, չե՛ն հասկնար» գոչելու: Մենք, ընդհակառակը, այն կարծիքն ունինք որ Պէրպէրեան մը, Եղիա մը, Թաթուլ մը, Հրանտ Ասատուր մը, Դուրգէն մը, Դուրեան եպիսկ. մը, Բարգէն վարդապետ մը եւ այլ գրագէտներ ու հրապարակագիրներ քիչ մը Ենովք Արմէնէն աւելի կը հասկնան լեզուի մը բնախօսական եւ հոգեբանական կազմն ու պահանջները եւ միօրինակութեան անուան տակ լեզուին բնական զարգացման արգելիչ մեքենայական եւ կաշկանդիչ օրէնքներ չեն գծեր արդի լեզուի անունով եւ անոր ոգւոյն հակառակ: Լեզուի մը քերականական օրէնքները ո՛չ թէ գրագէտի մը քմահաճոյքին ծնունդն են, այլ անոր բնական զարգացման երեւոյթներուն ուսումնասիրութեան արդիւնք: Ո՛չ թէ գրագէտ մը գրչի հարուածներով արուեստական կանոններ եւ քերականական օրէնքներ պէտք է գծէ լեզուական միօրինակութիւն մը յառաջացնելու դիտումով, որոնք կեանք չեն ունենար, այլ լեզուական ձեւերուն զարգացման մէջ պէտք է փնտռէ եւ գտնէ այդ օրէնքները: Լեզուն գործիք մըն է՝ միտք արտայայտելու համար: Այս միտքի զարգացման հետ արտայայտութեան ձեւերն ալ կը փոխուին: Ահա թէ ինչո՛ւ համար Վունտի պէս մեծ հոգեբան-փիլիսոփաներ եւ լեզուաբաններ լեզուի զարգացման պատմութեամբ ազգերու հոգեբանութիւնը կ'ուսումնասիրեն: Լեզուական միօրինակութիւն յառաջացնելու դիտումով մեքենայական եւ քըմածին օրէնքներ եւ կանոններ ստեղծել եւ զանոնք կենդանի լեզուին, մեր արդի հոգեկան արտայայտութեան վրայ պատուաստել, բոլորովին հակապատմական եւ հակալեզուական ջանք մը պիտի ըլլար: Ենովք Արմէնէն շատ առաջ աշխարհաբարի միօրինակութեան փորձեր ըրին արդէն Ռուսահայոց մէջ Պ. Ղազարոս Աղայեան եւ Տաճկահայոց մէջ Ռուսինեան եւ այլք. սակայն լեզուն երբեք անոնց չհնազանդեցաւ եւ իր բնական ընթացքը շարունակեց, եւ այսօր հայ թերթերէ, հեղինակներէ, գիտնական միաբանութիւններէն ո՞րը Աշխարհաբարի այսպիսի միօրինակութեան կամ տարօրինակութեան կը հետեւի: Եւ ո՛չ մէկը: Ենովք Արմէն իր Մասիսով կատարելապէս «փայլուն կղզիացման» մէջ է: 30—40 տարիէ ի վեր լեզուին հոգեբանութեան անծանօթ անձերու ձեռքով այս տաղտկալի եւ խժաձայն «միօրինակութիւնը» քարոզուած է աւելի՛ պերճախօս լեզուով, աւելի՛ հեղինակաւոր կերպով եւ միշտ մնացած է «ձայն բարբառոյ յանապատի». իսկ ասկէ ետքը նման միօրինակութիւն մը երբեք չընդունուիր գրագէտներու կողմէ: Գեղաձայնութեան կամ euphonieի օրէնքը որ յատուկ է բոլոր հին եւ նոր լեզուներուն եւ լեզուական գեղեցկութեան եւ կատարելութեան անհրաժեշտ մէկ պայմանը կը կազմէ, բոլորովին կ'անգոսնուի Ենովք Արմէնին կողմէ. «Օրէնքին անուղը աղէն չըլլար» ըսելով կը փակէ ան խնդիրը, առանց նկատի առնելու այն պարզագոյն թէ euphonieն ալ հիմնական օրէնք մը եւ պահանջ մըն է բոլոր լեզուներուն համար: Աշխարհաբարը գրաբարէն տարբերող հիմնական օրէնքներն ալ չուզեր ճանչնալ կամ մօտէն չէ ուսումնասիրած Մասիսի խմբագիրը, քանի որ զայն յատկանշող հիմնական օրէնքներու գաղափարում չի կրնար տալ: խնդիրի, մարմինի, գիրքի, եկեղեցիի պիտի ըսենք եղեր: Ինչո՞ւ, լեզուական ո՞ր օրինաց համաձայն, ո՞վ նուիրագործեր է այս ձեւերը: Գաւառաբարբա՞ռը, մեր ամէնէն յայտնի մատենագիրնե՞րն ու գրագէտնե՞րը: Կրճատման եւ գեղաձայնման օրէնքը կայ թէ՛ աշխարհաբարի եւ թէ գրաբարի մէջ, իսկ արդի լեզուն կը սիրէ բառերու կրճատ ձեւեր եւ պարզութիւն, բայց ո՛չ մեքենայական միօրինակութիւն: Եթէ կարենայիք ապացուցանել որ մեր 26 գաւառաբարբառներէն շատեր ձեր յիշած ձեւերը կը գործածեն, այն ատեն կրնայիք ձեր պաշտպանած խնդիրը ամուր կռուանի մը վրայ դնել: Բայց չպիտի յաջողիք եւ ձեր յիշած ձեւերը խնդիրի, մարմինի եւայլն աշխարհաբարի տեսակէտով ալ non sens մը պիտի մնան միշտ: Արդի լեզուին համար նոր եւ հիմնական կանոններ պէտք է յօրինել խօսուող եւ կենդանի լեզուէն եւ ո՛չ երեւակայութենէ: Քանի որ այսքան առաջ կ'երթանք ինչո՞ւ հետեւողական ըլլալով, հայրի, մայրի, այրի, եղբայրի եւայլն չըսենք, ինչո՞ւ մեր ուղղագրութիւնն ալ հնչման չհամաձայնեցնենք, եւ օրինակի համար, փոխանակ եղբայր գրելու եխբայր, աղջիկ գրելու ախչիկ եւայլն չգրենք, քանի որ այդպէս կը հնչենք, ինչու յատակ, յոյս, յարութիւն, յաւէտ, յատակ եւ այլ բառեր հ ով չգրենք, քանի որ այդպէս կը հնչենք: Ինչերնի՞ս կը պակսի, թո՛ղ միօրինակութիւնը կատարեալ ըլլայ: Եւրոպական արդի հին եւ հարուստ լեզուներէն ո՞ր մէկը արդեօք այս արուեստական եւ քմածին կանոններուն համաձայն կազմակերպուած է: Ֆրանսերէնի մէջ դեռ բազմաթիւ տառեր չեն հնչուիր, բայց կը գրուին, գերմաներէնի եւ ռուսերէնի բազմապիսի հոլովումներէն եւ ոչ մէկը զեղչուած է իր բազմաթիւ բացառութիւններով, լեզուի միօրինակութիւն մը առաջ բերելու համար. անգլիերէնը հնչուածին պէս գրելու փորձերը ջուրը ինկան, վերջապէս բոլոր լեզուներու մէջ քմածին կանոնները սունկի պէս բուսան եւ սունկի պէս անյայտացան: Անգլիերէնի դժուարին հընչումը երբեք արգելք չեղաւ որ ան ամբողջ աշխարհի մէջ տարածուի եւ ամէնէն շատ խօսուող լեզուն ըլլայ: Լեզուին հարստութեան, քաղցրահնչութեան, բնական զարգացման դէմ մենք ունինք լեզուի ծայրայեղ միօրինականներու մատուցանելիք միակ ծառայութիւնը. այսինքն եթէ կարելի ըլլայ երբեւիցէ անոնց տեսութիւնը իրագործել, այն ատեն աշխարհաբարը քիչ մը աւելի դիւրին պիտի ըլլայ ուսանիլ: Բայց այս նպատակին հասնելու համար չարժեր լեզուի մը ամբողջ պատմութիւնն ու հոգեբանութիւնը զոհել: Այս պատճառով միօրինականներուն վարդապետութիւնը bona desideria պիտի մնայ միշտ, ո՛չ աւելի եւ ոչ պակաս:

⁂ Խնդիր էֆ. Սիմոնեան իր լռութիւնը խզեր է այս անգամ մեր Սօանէճեանի կտակի մասին գրած յօդուածով: Ա. փաստաբանը մեզ կը պատուէ նախ «Ազգ. Վարչութեան պաշտպան եւ Թարգման» ներկայացնելով: Բ. ծաղրաբանութիւն եւ ճոռոմաբանութիւն կ'անուանէ մեր ըսածներուն մէկ մասը, Գ. կը յայտարարէ Սօանէճեանի կտակի պարունակութեան մասին թէ «մանրամասնութեանց վրայ տարտամ տեղեկութիւններ ունի ամեն որ», Դ. «պակաս ըլլայ այն տեսակ կտակ մը ուրկէ միմիայն գողտագողի կարելի է օգտուիլ», թէ «հոգ չէ որ դատը բոլորովին կորսուի, բաւական է որ կամովին եղած տուչութեամբ մը 6000 ոսկիէ աղքատները զրկելու խղճի խայթը չծանրանայ մեր վրայ», Ե. ապա հինգ կէտերէ բաղկացեալ հրահանգ մը կը շինէ Ազգ. Վարչութեան անցեալին մէջ բռնելիք ընթացքի մասին եւ վերջապէս Զ. մեզ ալ կը պատուէ քանի մը դիտողութիւններով: Տեսնենք այժմ թէ այս ամբաստանութիւններն ու որոշումները որչա՛փ ուղիղ են:

Գրասէր արհեստով փաստաբան չըլլալով, ո՛ եւ է անձի մը կամ հաստատութեան մը պաշտպանութիւնը ստանձնելէ որ եւ է շահ չունի: Մենք այն չափով եւ այն իրաւունքով կրնանք Ազգ. Վարչութեան պաշտպան եւ Թարգման եւ կամ անոր որոշումներուն քննադատը ըլլալ, որչափով որ կրնայ ըլլալ ամէն գրագէտ, խմբագիր եւայլն: Հետեւաբար շնորհակալութիւն յայտնելով Պ. յօդուածագրին մեզի տուած տիտղոսներուն համար պարտք կը համարինք յայտարարել նախ որ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը իր գործառնութիւնները վարելու համար ո՛ եւ է պաշտպանի եւ Թարգմանի պէտք չունի եւ մենք ալ ո՛չ փափաք եւ ո՛չ ալ յաւակնութիւն ունինք անոր «պաշտպանն ու Թարգմանը» ըլլալու: Հարկ կը դատենք սակայն նկատելու, որ միշտ անկեղծ չեն այն մարդիկ, որոնք շարունակ իրենց անկեղծութեան վրայ կ'երդնուն եւ թէ համոզման անկեղծութիւնը քանի մը անձերու մենաշնորհը չէ: Դուք համոզմամբ կը դատապարտէք Կեդր. Վարչութիւնը որ ան Սօանէճեանի խնդրին մէջ մեծ սխալ գործեր է: Մենք կ'ըսենք որ այսպիսի դատապարտութիւն մը չի կրնար անկեղծ համոզման արդիւնք ըլլալ, քանի որ դուք, Պ. յօդուածագիր, ձեր ստորագրութեամբ կը խոստովանիք թէ Սօանէճեանի կտակի «Մանրամասնութեանց վրայ տարտամ տեղեկութիւններ միայն» ունիք: Բարեխիղճ անձ մը «տարտամ տեղեկութեանց» հիման վրայ ո՛չ միայն անձ մը այլ մանաւանդ Կեդր. Վարչութիւն մը պէտք չէ երբեք ամբաստանէ եւ վարկաբեկ ընելու ձգտի:

Ուրիշ պարագայ մըն ալ կ'ուզեմ մատնանշել մեր Պ. ընդդիմախօսին ուշադրութեան եւ նկատառութեանը յանձնել: Սօանէճեանի եւ այլ խնդիրներու մէջ դուք շարունակ ընդդիմախօս եւ քննադատ դեր կ'ուզէք ստանձնել Ազգ. Վարչութեան հանդէպ եւ կը պնդէք որ ձեր քննադատութիւնները անկեղծութեան եւ ուղղամտութեան ծնունդ են: Շա՛տ լաւ, քննադատելը ձեր գիտնալիք բանն է. անկեղծութեան եւ ուղղամտութեան ըմբռնումը՝ նոյնպէս: Ինչ իրաւունքով կրնաք պնդել սակայն որ մենք անկեղծ չենք, շողոքորթ եւ շողոմարար ենք: Կարծեմ թէ այսպիսի բառերու գործածութիւնը նոյն իսկ բարեկրթութեան դէմ է եւ լուրջ վիճաբանողի մը այնքան անվայել՝ որքան ծաղրաբանութիւն բառը, ինչպէս նաեւ այս խնդրին հետ բոլորովին առնչութիւն չունեցող պօտսայական օրէնքները: Հարկաւ այս պարագային դուք ալ կրնաք ըսել թէ ո՞վ է ծաղրաբանութիւն ըրողը: Աւելի ուղղամտօրէն մտածելով դուք մինչեւ այժմ մեր գրածներէն կրնայիք հետեւցնել որ մեր նպատակն է Ազգ. Կեդր. Վարչութեան վարկը բարձր բռնել, զայն վարկաբեկ չընել, քանի որ մեր բոլոր եկեղեցական, դպրոցական եւ բարեգործական հաստատութեանց բարեկարգութիւնն ու բարգաւաճումը անկէ կախում ունին, շնորհիւ վեհ. կայսեր: Կեդր. Վարչութիւնը վարկաբեկ ընել կը նշանակէ՝ անոր գործունէութիւնը ջլատել, ջլատել. եւ ասոր անմիջական հետեւանքը պիտի կրեն ո՛չ թէ Խ. Դ. Ս. Գ. են. այլ համայնական հաստատութիւնները: Սակայն կեդրոնական վարչութիւնն ալ անքննադատելի չենք համարիր, ինչպէս դուք «բարեմտօրէն» մեզ կը վերագրէք: Եթէ Արեւելքի վերջին տարուան ուշադրութեամբ հետեւած ըլլայիք, պիտի տեսնէիք որ մենք ալ առիթներ ունեցած ենք մեր դիտողութիւններն ընելու, բայց միշտ վայելուչ կերպով ու լեզուով եւ երբեք այն համոզումը չենք ներշնչած թէ Կեդր. Վարչութիւնը բան մը չի հասկնար, որբերուն ու խեղճերուն եւ հանրութեան շահերուն պաշտպան չէ, այլ մենք ենք հասկցողն ալ, հանրային շահերու պաշտպանն ալ, հանրութեան ներկայացուցիչն ալ եւայլն: Մինչեւ այժմ Սօանէճեանի կտակի մասին գրուածներէն, մանաւանդ փաստաբաններու գրածներէն մենք այս տպաւորութիւնը ստացանք եւ մեզի հետ շատ շատեր: Դուք անգամ գտեր էք որ «ոմանք կրքոտ խօսեր են», դուք որ Սօանէճեանի մասին տրուած որոշումը «ապօրինի, կտակի եղծում, մանուկներու նպաստաւորում, որբերու եւ աղքատներու իրաւունց բռնաբարում եւ զրկում» կ'անուանէք, հոգ չէ թէ կտակի մասին, ինչպէս կ'ըսէք, «տարտամ տեղեկութիւններ» ունիք: Մենք այն համոզումը ունինք որ ձեզմէ շատ աւելի կարող իրաւաբաններ անգամ, առանց կտակին վերաբերեալ բոլոր պաշտօնաթուղթերը ձեռքի տակ ունենալու, առանց կտակին իրագործման վերաբերեալ բոլոր դժուարութեանց վերահասու ըլլալու, իրաւունք չունին Ազգ. Կեդր. Վարչութեան երեսին այսպիսի նախատինքներ շպրտելու: Կեդր. Վարչութիւն մը չի կրնար իմ, ձեր եւ ուրիշ անպատասխանատու անհատներու խելքով կառավարուիլ, քանի որ ամբողջ պատասխանատուութիւնը անոր վրայ կը ծանրանայ եւ հանրութեան շահերուն ներկայացուցիչն ալ ան է: Մամուլը կրնայ խորհուրդ տալ, այն ալ իր խնդրի մը քաջ տեղեակ եղած պարագային եւ ո՛չ թէ ամբաստանել ու դատապարտել «տարտամ տեղեկութիւններու» հիման վրայ, մանաւանդ այս դէպքում, երբ Կեդր. Վարչութիւնը բացարձակապէս կը յայտարարէ թէ ինք առայժմ չի կրնար որ եւ է բացատրութիւն տալ: Դատապարտումը ու ամբաստանութիւնը շարունակել՝ շահագործում է այլեւս: Ամէնուրեք ընդունուած սովորութեան համաձայն, այսպիսի պարագաներու մէջ ամէնէն ոխերիմ ընդդիմախօսներն իսկ կը սպասեն մինչեւ բանակցութեան լրումը եւ անկէ ետքը միայն կրնան իրենց կարծիքը յայտնել: Դուք պիտի ըսէք թէ գործը լմնալէն ետքը ինչ օգուտ ունին իմ դիտողութիւններս. բայց պէտք է նկատի առնէք որ «Կեդր. Վարչութիւն» բառն իսկ այդ մարմինին հանրութեան այդչափ վստահութեան իրաւունք կուտայ: Ամէն պարագայի մէջ, աւելի իրաւունք ունինք Կեդր. Վարչութեան վստահելու քան քանի մը փաստաբաններու որոնք «տարտամ տեղեկութեանց» վրայ կը հիմնեն իրենց եզրակացութիւնները: Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը Սօանէճեանի քոյրերուն տրուելիք ժառանգութեան ¼ բաժինը թեթեւամտօրէն չէ նուիրած: Տիրան էֆ. Ալնանի, Մկրտիչ էֆ. Աստանեան եւ Սմբատ էֆ. Բեաժիքեան նման հմուտ օրէնսգէտ եւ ծանօթ իրաւաբաններ կտակին վերաբերեալ բոլոր թուղթերը եւ դժուարութիւնները ուսումնասիրելէն եւ եզրակացութիւնը Կեդր. Վարչութեան ներկայացնելէն եւ թեր ու դէմ վիճաբանելէն ու օտարազգի իրաւաբաններու կարծիքն ալ առնելէն ետքը այս որոշումը տրուած է: Վերեւ յիշուած անձերու ուղղամտութեան եւ հմտութեան վրայ կասկածելու իրաւունք չունինք, հետեւաբար Կեդր. Վարչութիւնը նոր փաստաբաններու խորհուրդին պէտք չունի, կը կարծենք:

Վերեւ յիշուած Դ. կէտին նկատմամբ ալ համաձայն չենք մեր Պ. ընդդիմախօսին հետ: Երբ բարեգործական հաստատութիւն մը իրաւախոհութեամբ բան մը կրնայ ձեռք բերել կտակեալ գումարէն, իսկ դատավարութեամբ քաջ գիտէ որ ամբողջ գումարը եւ կամ անոր կէսին չափ կամ աւելին պիտի ծախսէ կամ կորսնցնէ, մենք իրաւախոհութեամբ բան մը առնելու կողմն ենք ընդհանրապէս: Երբ, օրինակի համար, գիտեմ թէ կտակուած գումար մը ձեռք անցընելու համար անոր կէսը ստիպուած եմ ծախսելու եւ կրնամ անոր ¼ով իրաւախոհութիւն ընել, ինչո՞ւ չընեմ եւ ըսեմ. «Հոգ չէ, դատս բոլորովին կորսուի, բաւական է որ ես հակառակորդիս կամովին չտամ»: Այսպիսի պարագաներու մէջ երբեք սրտմտութեան խնդիր չի կրնար յարուցուիլ: Ես հակառակորդիս ժառանգական իրաւունքը չեմ ճանչնար, որովհետեւ եթէ ճանչնամ եւ այնպէս տամ ինծի կտակուած գումարին ¼ը, այն ատեն հակառակորդս կրնայ իբր ինծմէ ճանչցուած ժառանգորդ դատավարութեամբ աւելին պահանջել, հետեւաբար անոր տալիք գումարս պիտի ըլլայ «կամաւոր տուչութիւն»: Հակառակորդս հարկաւ գիտէ թէ ես պատճառներ ունիմ այսպէս վարուելու, բայց ամէն դատավարութեան ժամանակ հակառակ կողմերը իրարու բոլոր դժուարութիւնները կրնան գիտնալ: Դուք որ արհեստով փաստաբան էք մեզմէ առաջ բացատրական պատասխան կուտաք այս հարցին, կը յուսանք: Զարմանալի չէ ուրեմն որ երբ Սօանէճեանի կտակը կտոր կտոր ընելու համար շարք մը անձեր հրապարակ ելած են «գործին յաջողութեան տեսակէտով վնասակար համարուի որ եւ է մանրամասնութեան կամ բացատրութեան հրապարակումը»: Դուք, Պ. փաստաբան, ձեր ստանձնած դատերուն վերաբերեալ խնդիրներու բոլոր մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ՞ք ձեր հակառակորդ փաստաբանին:

Ահա այս արդարացի պատճառներով անշուշտ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը աւելորդ համարած է կտակի հրատարակումը եւ այլ խնդիրներու համար ձեր ըրած առաջարկներուն իրագործումը:

Մեր Պ. ընդդիմախօսը իր յօդուածը կը վերջացնէ մեզ ուղղեալ քանի մը դիտողութիւններով եւ կը հերքէ այնպիսի միտքեր, զորս մենք չենք արտայայտած: Ո՞ւր եւ ե՞րբ գրած ենք մենք որ «Տնտեսական Խորհրդոյ անդամները ամսականաւոր պաշտօնեաներ են», որ անոնք «իրենց սուղ ժամանակը եկեղեցւոյ եւ հանրութեան շահերուն չեն զոհեր» եւայլն:

Անտեղի եւ անհիմն ամբաստանութիւններով եւ եզրակացութիւններով, Պ. յօդուածագիր, դուք մեր ըսածներէն եւ ո՛չ մէկը կը հերքէք: Մեր նպատակն է Ազգ. Կեդր. Վարչութեան հեղինակութիւնը բարձր բռնել: Ձեր բոլոր անկեղծ փաստաբանութիւնները եւ ամբաստանութիւնները երբեք մեզ չպիտի շեղեցնեն մեր նպատակէն, քանի որ հանրութեան եկեղեցական, դպրոցական եւ բարեգործական շահերու պաշտպանութեան եւ բարգաւաճման համար անհրաժեշտ է ազդեցիկ Կեդր. Վարչութիւն մը:

ԳՐԱՍԷՐ

ԱՌՏՆԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ուտելու եւ խմելու մէջ չափաւորութիւնն ու պարզութիւնը առողջ եւ երկարակեաց կ'ընեն մարդս: Փոխանակ ոգելից ըմպելիի, ջուր, կաթ կամ պտուղ գործածողը իր առողջութեան, աշխատելու կարողութեան եւ երկարակեցութեան կ'օգնէ:

ՕՏԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ)

«ՊՕԼ ԵՒ ՎԻՐԺԻՆԻ»
ՈՒ ՊԷՌՆԱՐՏԷՆ ՏԸ ՍԷՆ-ՓԻԷՌ

(Առաջին յօդուած)

Ո՞վ մեզմէ չյիշեր «Paul et Virginie» վէպը, զոր նախորդ սերունդի թարգմանիչները հայացուցած էին «Պօղ եւ Վիրգինեայ» խորթ տառադարձութիւնով՝ փոխանակ Բօլ եւ Վիրժինի պարզ ու ներդաշնակ արտասանութեանը: Ո՞վ մեզմէ չէ՛ յուզուած, չէ՛ արտասուած կարդալով այդ գեղջուկ ու միամիտ սիրոյ պատմութիւնը, հեռաւոր ծովու մը ափունքին վրայ տեղի ունեցած այդ սիրային դրաման որ կը վերջանայ ալիքներուն մէջ: Կը յիշեմ որ մեր սերունդին, այսօրուան հասուններուն, պատանեկութեան հասակին է՛ն սիրելի, է՛ն գգուելի գիրքն էր այդ վէպը, որուն յաջորդեցին՝ մեր երիտասարդութեան մէջ՝ Ալեքսանդր Տիւմայի ու Որդիին գործերը, Ժիւլ Վէռնի հրաշապատում ուղեւորականները, Լամարդինի հոգեցունց քերթուածները, Վիքթոր Իւկօ եւ Էօժէն Սիւ, Վերթեր ու Ամօրին, եւ վերջ ի վերջոյ.... Էմիլ Զօլա:

Բօլ եւ Վիրժինի գործը նոր այժմէութիւն մը ստացած է այս միջոցիս եւրոպական մամուլին մէջ, որովհետեւ անոր հեղինակին՝ Պէռնարտէն տը Սէն Բիէռի արձանը կանգնուեցաւ Ֆրանսայի մէկ անկիւնը: Ու առիթ կ'ընծայէ որ թերթերը, Գրական Հանդէսները մանաւանդ զբաղին հեղինակովն ու գործովը, երկուքն ալ մի՛շտ կենդանի՝ զգայուն ընթերցողներու յիշողութեանը մէջ: Այդ սիրավէպին հերոսուհին, Վիրժինի, իրօք գոյութիւն ունեցա՞ծ է եւ անոր կեանքը պատմողը ի՞նչ փոփոխութիւններ ներմուծած է իրականին մէջ: Ահա՛ ինչ որ ուսումնասիրութեան առարկայ կ'ընեն այս միջոցիս բարիզեան թերթերը եւ մանաւանդ Les Annales Գրական Շաբաթաթերթը, ուսկից կը քաղեմ այս յօդուածը:

ԺԸ. դարուն վերջը եւ ԺԹ. դարուն սկիզբը յօժարակամ կ'ուզէին հաւատալ թէ «Վիրժինի տը լա Թուռ» անուն աղջիկ մը, հերոսուհին, իրօք գոյութիւն ունեցած ըլլայ: Պէռնարտէն տը Սէն Բիէռ ինքն ալ մինչեւ մէկ աստիճան հիմնաւոր դարձուցած էր այս հաւատքը, երբ Բօլ ու Վիրժինիի պատմութիւնը իրականին պէս ներկայացուցած էր իր յառաջաբանին մէջ:

Պէտք չունեցայ վիպական հերոսներ երեւակայելու, կը գրէ, երջանիկ ընտանիքի տեսարանը մը նկարագրելու համար: Կրնամ ապահովել ընթերցողներս, թէ անո՛նք որոնց վրայ պիտի խօսիմ՝ իրօք գոյութիւն ունեցած էին եւ թէ անոնց պատմութիւնը ճշմարիտ է՝ իր ընդհանուր գիծերուն մէջ: Ֆրանսայի կղզիին (Իլ տը Ֆրանս) բնակիչներէն շատեր, զորս տեսած ճանչցայ, ա՛մէնքն ալ հաստատեցին զիս եւ քանի մը երկրորդական դէպքեր միայն աւելցուցի որոնք իմ անձիս յատուկ ըլլալով իրական են դարձեալ:

Մեր գրագէտ հեղինակը հոգածու էր որ զինքը չի նկատեն իբր մտացածին դէպքի մը ստեղծիչը. իբր բարոյախօսի ու փիլիսոփայի համբաւը շատ բան կրնար կորսնցնել հակառակ պարագային, առանց մոռնալու որ իր պատմութիւնը աւելի՛ յուզիչ պիտի ըլլար, իրական կարծուելով: Հետեւաբար, վերստին կը գտնենք զինքը, Պէռնարտէն տը Սէն Բիէռ, որ կը ջանայ, նոր պատմուածքի մը մէջ, պնդել միեւնոյն նախերգանքին վրայ, պատմուածքի մը ձեւին տակ, եւ իր հովուերգականին վաւերականութիւնը հաստատել կը ճգնի՝ մէջտեղ հանելով գաղթածին կին մը որուն հանդիպած էր, օրին մէկը, «Ժարտէն տէ Բլանթ»ի մէջ:

Օր մը, — կ'ըսէ, — այդ հանրային պարտէզը կը դառնայի, երբ ուշադրաւ դէմքով տիկին մը որ կ'ընկերանար իր ամուսնին, պարտէզին Տնօրէնէն իմանալով որ Բօլ եւ Վիրժինիի հեղինակը ես եմ, խօսքը ինծի ուղղեց սապէս. — «Ա՛հ, Պարոն, ինչ ահռելի գիշեր մը անցունել տուիք ինծի ձեր վէպին ընթերցումով: Մինչեւ առաւօտ արտասուեր եմ: Այն աղջիկը որուն դժբախտ վախճանը նկարագրած էիք, ա՛յնքա՛ն ճշգրտօրէն, Սէն-Ժէռան նաւուն փոթորիկի բռնուելովը, իմ ազգականուհիներէս էր: Ետքէն իմացայ որ այդ կինը իշխանին տեղեկապահ Պ. տը Պօնէօյի դուստրն էր»: Այդ կինը արտօնեց զիս հրատարակել, այստեղ իր վկայութիւնը, այս ծովային արկածին ճշմարիտ ըլլալուն վրայ, որուն արկածներու մասին պատմեց իրողութիւններ որոնք կրնային աւելի ստուգացնել այն հետաքրքրութիւնը զոր կը ներշնչէին սիրոյ այս վսեմ զոհին ու անոր տարաբաղդ սիրահարին մահերը:

Ատեն անցնելէ ետք, ֆրանսացի ուրիշ գրագէտ մը՝ Բօլ Աւէն՝ նորագոյն ծանօթութիւններ աւելցուց Վիրժինի տը Լա Թուռի կեանքին վրայ: Իր կարծիքով, այդ աղջիկը ծովամոյն չէր եղած. Բօլ ազատած էր զայն ու ցամաք հանած: Վիրժինի վերստին ողջունած էր Ֆրանսայի կղզին ու իր սիրական բամբըլմուսները (*) եւ ամուսնացած էր Բօլի հետ, իր ազատարարը հաւանաբար, ու զաւկըներու տէր եղած: Եւ թերեւս, Վիրժինի՝ փոխանակ երիտասարդ մեռած ըլլալու, ինչպէս ներկայացուած է վէպին մէջ, պառաւցած ու ճերմակ մազերով, իր հիւղակին դրան առջեւ կրցած է ժպտիլ իր թոռնիկներուն, գուցէ նաեւ, իր ծերուկ ամուսինը հողը դրած պահուն, արցունք մը գլորած է իր վտիտ այտերն ի վար, նուաղուն աչքերէն, որոնք ա՛յնքան սեւ ու գեղեցիկ էին երիտասարդութեան օրերուն եւ այնքա՛ն ալ հրապուրիչ:

Ասիկա է գիտնալ թէ ա՛յս վերջաւորութիւնն աւելի բանաստեղծական է՝ քան Պէռնարտէն տը Սէն-Բիէռի երեւակայածը: Ամէն պարագայի մէջ, Բօլ Աւէն իր պատմութեան վաւերականութիւնը հաստատելու համար մէջտեղ կը դնէ հողմահար մը զոր Կղզիին գաղութը նուիրած էր Մօնլըզէռ-Բարաւայ մարքիզուհիին (կառավարչին աղջիկը) Բօլ ու Վիրժինիի ամուսնութեան օրը: Սակայն, Սէն-Ժէռանի նաւաբեկութեան պահուն, Պ. տը լա Պուրտօնէ արդէն մեկնած էր Ֆրանսայի կղզիէն եւ խնդրոյ առարկայ եղող հողմահարը ԺԸ. դարուն վերջերը միայն շինուեցաւ, Լուի ԺԶ. ոճով, ա՛յն թուականին ուր Պէռնարտէն տը Սէն-Բիէռի վէպը, հազարաւոր օրինակներով ցրուած՝ ծաւալած աշխարհի ամէն կողմը, արցունքներ կը խլէր ամէնէն գեղանի աչքերէն: Վիրժինին կամ Պէռնարտէն տը Սէն-Բիէռի հերոսուհին ո՛չ միայն կը մեղքնային, այլ եւ կը հիանային այդ սիրահար ու անձնազոհ աղջկան վրայ: Վիրժինի, պաշտուած Ֆրանսայի մէջ ու Եւրոպայի գրեթէ ամէն կողմը, իր գեղեցկութեան համբաւովը եւ իր սիրոյն ու դժբաղդութեան ալ համբաւովը արձագանգ գտաւ մինչեւ ա՛յն միեւնոյն կղզին ուր վիպասան-բանաստեղծը ծնցնել տուած էր զինքը: Քար մը դրուեցաւ հողակոյտին վրայ, անուն մը արձանագրուելով վրան, պամպլըմուսներու ծառուղիի մը խորը: Այս վերջին յարգանքը ընծայելու ներշնչումն ունեցաւ ազնիւ հոգի մը, պարկեշտ արարած, որ աւելի՛ զգայուն քան բանաստեղծական, կը հաւատար Օր. տը լա Թուռի տխուր վախճանին: Զգայուն անձեր մինչեւ հիմա այդ գերեզմանին վրայ կ'երթան արտասուելու եւ աղօթելու:

ԳԱՄԷՐ

ՍԻՒԼԼԻ-ԲՐԻՒՏՕՄ

Բանաստեղծ եւ իմաստասէր:

Երբ մարդու մը մէջ միանան այս երկու յատկութիւնները, արուեստագիտական եւ փիլիսոփայական ըմբռնումներն ի մի կը ձուլուին մարդուս մէջ, ինչպէս եղած էր, վերջին աստիճան կատարելագործութեամբ, յանձին Սիւլլի-Բրիւտօմի, որ մեռաւ անցեալ սեպտ. 7ին՝ 68 տարեկան հասակին մէջ, Բարիզի մօտերը, Շադընէյի մէջ: Նոպէլի մրցանակին առաջին հանդիսացողներէն էր: Իր նկարագրին մէջ գլխաւոր գիծը բարութիւնն էր: Իր կեցուածքին ու վարմունքին մէջ ամէն ինչ բարութիւն, քաղցրութիւն եւ գորով էր: Իր կապուտակ աչքերուն նայուածքը [illegible] կը սաւառնէր ներկաներուն վրայ. Նուաղկոտ ու շարունակ հոգւոյ ներքին աշխարհի մէջ մխրճող նայուածք մը, այնպէս՝ որպէս թէ բարձրագոյն լոյսի մը նայած ըլլալով ժամանակէն առաջ մարած եւ աղօտացած ըլլար: Իր ձայնն այնքան գողտրիկ, այնքան ակարացած կը հնչէր եւ այնչափ խորունկէն կուգար որ ոչ թէ ձայն, այլ ձայնի ստուեր մըն էր կարծես: Հակառակ իր չափազանց աշխատութեան եւ յոգնութեան, որ հետեւանք էր յոգնաջան ուսումնասիրութեանց, սիրով եւ հաճութեամբ կ'ընդունէր իր քերթուածներուն վրայ սքանչացող եկող բազմաթիւ բարեկամները, երիտասարդ հիացողները, եւ ուրիշ հազարաւոր անծանօթներ, որոնք զինքը իրենց վարպետը կ'ողջունէին, եւ ինքն ալ, հեռի որ եւ է հպարտութենէ, հայրական բարեացակամութեամբ մը կը քաջալերէր զանոնք եւ կը նպաստէր անոնց իր կարողութեան համեմատ: Այսպէս նաեւ Նոպէլի մրցանակին մէկ մասը, ամէն տարի, խեղճ եւ տաղանդաւոր բանաստեղծի մը քերթուածներուն տպագրութեան ծախքին յատկացուցած էր:

Անմոռանալի է ինծ համար այն այցը զոր երկու տարի առաջ տուի մեծ բանաստեղծին, Սէնդ-Օնորէի արուարձանին իր տան մէջ: Սիւլլի-Բրիւտօմ, գիտնականներուն ի ծնէ այդ նախագահն ալ Ելիզէի պալատին ճիշդ դէմը կը բնակէր: Առանց դառնութեան հետք կրող ժպիտով մը, պատմեց ինծի, մասամբ հետաքրքրական եւ մասամբ անկարեւոր քերթուածներուն համար, զորս Ֆրանսական Ակադեմին իրեն կը յանձնարարէր քննելու համար. — «Տարին 20,000ի չափ ոտանաւորներ կը կարդամ. բայց այսպիսի ընթերցում մը կը յոգնեցնէ եւ կը բթացնէ դատողութիւնը,» ըսաւ: Ապա ներկայիս բանաստեղ-

---

(*) Ն. Թ. — (Բամբլըմուս) Հնդկական նարնջենի մըն է, 7—8 մեթր բարձրութեամբ, փշոտ, թանձրատու եւ դիւրաբեկ, ձուաձեւ տերեւներով, կանանչ ու ճերմակ. ծաղիկները [illegible] ու քաղցրաբոյր են: Բամբլըմուսին պտուղը արտաքուստ դեղին է, իսկ ներքին «միսը» սպիտակ, թեթեւօրէն գունաւոր եւ քաղցրահամ հիւթ մը ունի. այս ծառը կը բուսնի ընդհանրապէս Խաղաղական Ովկիանոսի կղզիներուն եւ Հնդկաստանի մէջ:

ծութեան վիճակին, ինչպէս նաեւ ուրիշ արուեստներու վրայ խօսելով, յարեց. «Ուրախ եմ որ զարգացած երիտասարդութիւնը մեր հին բանաստեղծութեան նախկին ախոյեաններուն շաւղէն կ'ընթանայ և օտար, ոչ-ֆրանսական քերթողութեան չի հետեւիր։» Նորագոյն դըպրոցին բանաստեղծներուն հանդէպ իր համոզումն էր այս։ Ինքն ալ ճշմարտապէս դասական ուղղութեան մը կը հետեւէր։

⁂ Սիւլլի-Բրիւդոմ, որ շատ կանուխէն հետաքրքրուած էր գիտութեանց, ճարտարագէտ ըլլալ մտադրած և ատոր համար Բազմարուեստեան Վարժարանը մտած էր. բայց աչքի հիւանդութիւն մը արգելք եղաւ իրեն՝ իր ընտրած կոչումին հետեւելու։ Դժբախտ և յուսալքեալ օր մը, զոր Սիւլլի-Բրիւդոմ խորապէս տաղերու մէջ աքանչելիօրէն գեղեցիկ կերպով բացատրած է, զգայուն հոգիներու սիրական բանաստեղծն ըրաւ զինքը։ Իր սիրած աղջիկը, իրմէ տարիքոտ էր և ուրիշի մը նշանուեցաւ։ Իր պատանեկան սրտին մէջ ծլած և ամուր արմատներ արձակած այդ սէրը այնչափ մաքուր ու սուրբ էր որ հակառակ տարիներու թաւալման, ամէն գարնան վերստին կը փթթէր և չէր թառամեր։ Ան չմոռցաւ երբեք իր փոքրիկ ըղձանոյշը, որուն հետ խաղացած էր իբրեւ տղայ և որ, ինչպէս կ'ըսէր ինք, իր կեանքը յափշտակելով հեռացած գացած էր։ Իր այդ ըղձանոյշը մեռած չէր, որ անոր սուգը կը բռնէր. ան կը նմանեցնէր այդ ըղձանոյշը անոր որուն աչքերը հոգեւարքի ատեն չէին գոցուած, վասն զի ինքը անոր բաց մնացած աչքերուն նայուածքէն կը հալածուէր ամենուրեք։ Նախանձը կը տանջէր զինքը, մանաւանդ՝ անոր ապագային հոգը, անոր երջանկութեան համար բան մը ընելու անկարող ըլլալուն մտածումը։ Իր առաջին ոսկեղէն սիրոյն ցաւագին յիշատակը ամբողջ տաղերուն մէջ կը դողդոջէ, տաւիղի ձայնի մը պէս։ Կ'ապրէր, բայց վիրաւոր էր. իր սիրտը ջախջախուած էր, հողմահարի թեթեւ հարուածով մը փշրուող ապակեայ բարակ ու նուրբ անօթի մը պէս։ Իր արիւնը տակաւ կը ցամքէր, գեղեցիկ ծաղկանօթի մը մէջ դրուած ծաղկի մը հիւթին պէս, յամրաբար և չիթ առ չիթ. հիւթին ուրկէ դուրս ելլելը չի տեսնուիր թէեւ, բայց զգուշաւոր ձեռքեր միայն պէտք է հպին անոր։ Ստորերկրեայ անձաւներու շատին կամարներէն երկայն կթաքարեր կախուած են, իբրեւ յաւիտենական արցունքներ երկրիս թանձրացման շրջանի վիճակին մէջ. այդպէս էր նաեւ անոր հոգին, որուն մէջ «յաւիտենական» ողբ» մը կար։

Սիւլլի-Բրիւդոմ այդ վշտին կը պարտի իր առաջին համբաւը, և ուրիշ աւելի մեծ առաւելութիւն մը՝ այն է սիրոյ անեղծականութեան մասին իր ունեցած հաւատքը։ Արտաքին աշխարհի անցաւորութեան և իր սրտին զգացումներուն անանցութեան միջեւ գտած հակապատկերը շատ լաւ կ'երեւի անոր բանաստեղծութեանց մէջ։ Սիւլլի-Բրիւդոմ իբրեւ իմաստասէր բանաստեղծ, իբրեւ աշակերտ Հէկէլի և Տարվինի, երգեց փոփոխականը, անհաստատը, շարունակ շարժման և զարգացման մէջ գտնուող տիեզերքի հաստատուն մասերուն անդադար փոփոխականութիւնը և հունաւորին ու անհունին միջեւ գտած անջրպետը տրամադիր ըրաւ զինքը մելամաղձոտ քերթողութեան։ Տեսաւ թէ անուշահոտութիւնը ի՛նչպէս կը ցնդէր վարդին թերթերէն, թէ թռչուններու ճռուողիւնները ի՛նչպէս արագ կը լռէին, թէ որքա՛ն վաղանցուկ էր կիզիչ համբոյրը, և թէ քանիօն կարճ էր մարդուս կեանքը ընդհանրապէս, և ինք կ'երազէր ժամանակէ դուրս գարուն մը անսահման, և ամուսնութիւն մը՝ այնպիսի երկրի մը մէջ, ուր գոյութիւն չունենար մահը։ Դատողութիւնը կը հակառակէր իր ըղձանքներուն. բայց ի զո՜ւր։ Իր սրտի ձայնը կը յաղթէր ամէն տարակոյսի։ Այսու հանդերձ, բովանդակ անցեալին յաւէրժ ցանկալի համայնապատկերը խոր թախծութեամբ կը պատէր զինքը. գիտէր թէ ճշմարտութիւնը ծածկուած կը կենար խոր փոսի մը մէջ, ուր չէր կրնար իջնել, անոր սպիտակ դէմքը բանալու համար։ Անիկա հաստատ կը կենար իր երազին վրայ. և կառչած էր իր ցեղակիցներուն, իր եղբայրներուն, որոնք, իրեն պէս, կեանքի մէջ յուսախաբութենէ յուսախաբութիւն կը քաշկռտուէին. և ինք միակ փրկութիւն մը կը տեսնէր անոնց համար, այն է՝ ընկերսիրութիւնը։

Սիւլլի-Բրիւդոմ այս մտածումով, երկու ընդարձակ քերթուածներ գրեց, որոնք թէեւ յառաջ են իրենց գլխաւոր գիծերուն մէջ, բայց տարակուսանքի մէջ չեն ձգեր ընթերցողը. այն է՝ Արդարութիւնը (1879) և Երջանկութիւնը (1888)։

Սիւլլի-Բրիւդոմ, ծրագրելով իր քերթուածը երջանկութեան վրայ, կը լքանէ երկիրը և իր դիւցազնին յարութիւնը կը նկարագրէ յաւիտենական կեանքին մէջ։ Հոն Ֆաուստ կը հանդիպի իր սիրելիին, որուն ծնողքը հակառակած էին իրեն՝ երկրի վրայ կնութեան առնել զայն։ Ֆաուստ, իր յարութենէն ետքը, լուսաւորուած ու գեղեցկացած էր աստուածի մը պէս. բայց իր սիրելին մնացած էր այնպէս՝ ինչպէս որ էր առաջ, վասն զի մահուանէ առաջ ալ իր սիրահարին համար ունէր կատարեալ գեղեցկութիւն։ Ֆաուստ և Ստէլլա, Եդեմին մէջ պտոյտ մը կ'ընեն. գեղեցիկ ծաղիկները և գեղեցկագոյն ձեւերը ինքզինքնին անոնց նայուածքներուն կը ներկայացնեն։ Ան և նէ հիւթեղ պտուղներով կը սնանին հոն, ազնիւ անձերէ շրջապատուած։ Ֆաուստ ալ իր սիրելի Ստէլլայի միանալով, այնպիսի մաքուր բերկրութիւն մը կը վայելէր, որ հաւատաց թէ պէտք է գիտութեան բուն աղբիւրին մօտենալ, ամէն ժամանակներու փիլիսոփայական և գիտական ծանօթութեանց, մինչեւ մեր օրերու նորագոյն յառաջդիմութեանց և ֆիզիքական գիտակ. բուն պատկերը, հայելիի մը մէջ տեսնուածի մը պէս ըմբռնելու համար. բայց յաւիտենական ճշմարտութիւնը անքննելի գաղտնիք մը մնաց իրեն համար և Բաւքալ սարսեցուց իրեն թէ մահկանացուին վիճակած բանը ոչ թէ ճշմարտութիւնը՝ այլ սէրն է, վասն զի «Անիկա գորովի գանձն է, և ճշմարտութենէ աւելի՝ մարդկային։»

Ֆաուստ և Ստէլլա, իրենց եդեմական այդ վայրէն կը լսեն, վարը, երկրի վրայ բնութեան աղէտներուն և անօթութեան պատճառաւ մարդկային արարածներու թշուառ կեանքը։ Շատ կը խղճան և կ'արգահատին, և մտածելով որ մարդուս գերագոյն երջանկութիւնը իր նմանները փրկելուն, երջանկացնելուն մէջն է, կ'որոշեն ինքզինքնին նուիրել այդ բանին. կ'ուզեն վերստին մեռնիլ, — հոս է ահա քերթուածին յատկանշական և կարեւորագոյն գաղափարը, — երկիր վերադառնալու համար։

Սիւլլի-Բրիւդոմի փիլիսոփայութիւնն ու բանաստեղծութիւնը շատ լաւ կը հասկցուին, երբ ըսենք թէ «անիկա ըղձանքի բանաստեղծ մըն էր»։ Անիկա նախասիրութիւն մը ունէր ապագային ծոցին մէջ գտնուածը գուշակելու, և իր սիրտը՝ եղածէն աւելի ըլլալիքին համար կը տրոփէր։ Ասիկա կ'երեւի իր փոքրիկ քերթուածներուն մէջ, ուր սիրոյ խոստովանութենէն առջի ժամանակը լաւագոյն ժամեր կը հռչակէ, լուռ ժամեր, ուր սէրը կոկոնի մը պէս, անզգալաբար կը փթթի, ուր ան կ'երդնու թէ չուզեր տեսնել սիրուհին, չուզեր բարձրաձայն կոչել զինքը, այլ հաւատարմօրէն կը սպասէ մինչեւ առանձին, գորովանքով սիրելու, — կամ թէ իր ապագայ նշանածին պատկերը կ'երեւակայէ, երբ բարեկազմ աղջիկ մը, մօրը ձեռքին տակ մեծցած, որ եկեղեցի կամ վարժարան կ'երթայ, — կամ թէ՝ ամէն մէկ երկրագունդ միւսին մէջ փորձ մը ընել կ'ուզէ, նախավայելք մը այն յաւիտենական սէրին, զոր կը զգայ իր ապագայ նշանածին համար, ճիշդ այն մօտքով ինչպէս՝ [illegible]. և ասիկա շատ լաւ կ'երեւի իր փիլիսոփայական քերթուածներուն մէջ, վասն զի անիկա կ'անձկայ այնպիսի առաքինութեան մը որ գոյութիւն չունի մեր մոլորակին վրայ, այլ կը բաղձայ լաւագոյն մոլորակի մը, ենթադրելով թէ հաւանական խաղաղութիւն տիրէ անոր վրայ և ամէն ինչ կատարելագործուած ըլլայ հոն. և այնպէս կը թուի իրեն վերջապէս թէ բաղձանքը երջանկութենէն անբաժան է, նոյն իսկ անդրմոլորակեան երազուած կեանքի մը մէջ։

Բայց Սիւլլի-Բրիւդոմի քերթուածներուն գաղափարն ու ձեւը շատ հակառակ են իրարու։ Իր լեզուն երազանքի, ցնորքի, հոգեկան անստոյգ վիճակի մը արտայայտութիւնը չէ. այլ ամենուրեք յըստակ, ջղուտ, ճշգրտապաշտ է, նոյն իսկ կարելի է ըսել թէ շատ տաղերու մէջ պէտք եղածէն աւելի խիստ ու վճռական է։ Իր լեզուն աւելի յարմար է [illegible], բայց բանաստեղծը գիտէ ապացուցանել թէ իր լեզուին շատ պարագաներու մէջ կարելի է գործածել ինչպէս ողբերգական հանգամանք մը ընծայել։ Օրինակի համար, իր գլխաւոր քերթուածներէն «Աչքերը», ուր կ'ըսէ, «Ամէնքն ալ սիրուն, ամէնքն ալ գեղեցիկ, սեւ կամ կապոյտ շատ աչքեր՝ որ երբեմն արշալոյսը կը տեսնէին, այժմ ցուրտ գերեզմաններու մէջ կը նշեն, բայց միեւնոյն արեւը դարձեալ կը ծագի միշտ, և այլն»։ Սիւլլի-Բրիւդոմ ամէն ատեն պատկերադեղ ոճ մը գործածելու պէտք չունէր իր գաղափարներուն յստակութիւն տալու համար, բայց երբ զայն գործածէր՝ լաւ կ'ընտրէր պատկերները։ Իր այլաբանութիւնները շատ իսկական են Դանայիտներու վրայ, իր ամենօրեայ պատրանքներու, չուայլին վրայ գրած տաղերուն մէջ. «Սիրտը կը նմանի գինիի ամէն փարչի մը, որ չի կոտրիր թէեւ, բայց դժբախտաբար շուտով կը պարպուի և կը սպառի հեշտաւէրին քով. և այլն»։ Իր նկարագրութեանց մէջ երանգները խիստ չեն վիպագիրներու գրութեանց պէս։ Իտալիայէ գրած քերթուածներն աւելի ուրուագիծներ են և իր տաղերը ընդհանրապէս կարելի է իբր յաջողած գծագրութիւններ ընդունիլ։ Պօրկէզի վիլլային կը գրէ թէ շուշանաթոյր սպիտակ մարմարը գոյնզգոյն քարերէն աւելի կը սիրէ։ Գոյնէն աւելի ձեւին զգայուն էր. գիծերուն համաչափութեան ու գեղեցկութեան շատ հոգ կը տանէր. իր գրասեղանին վրայ հնարուեստ բան մը կար միշտ. յունական Արուեստին օրինակները լեցուն էին իր շուրջը իբրեւ յարմարագոյն նիւթեր աշխատութեան, որոնց ներդաշնակութիւնն ու պարզութիւնը կատարելապէս համաձայն էին իր բնութեան։ Իր սեղան կը յիշեցնէր Պօլիմնիայի (քնարերգակ-բանաստեղծութեան մուսա) ծանօթ արձանը, զգեստները նուրբ իրանին շուրջը խնամքով ժողված, ծնօտը աջ ձեռքին կռթնցուցած, խորհրդածութեան և խոկման դիրքի մը մէջ։

ՊՐՈՖ. ՎԻԿՏՈՐ ԺԻՐՕՒ

(Նոյէ Ֆրայէ Րէւիւէ)

ՕԹԷԼ ՍԱՎՈՒԱ
(HOTEL SAVOY)

Նիզամիէ ճասսէսի. — ՊՐԻՆՔԻՓՕ

Մեծ-Կղզիի լաւագոյն մէկ դիրքին վրայ գտնուող այս ծանօթ Օթէլը՝ ամրան եղանակին լրանալուն առթիւ չպիտի փակուի։ Տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ իր բազմաթիւ յաճախորդներուն և անոնց որոնք ձմրան գեղեցիկ օդերուն անսպառ կը զգան Բրինքիբօ երթալ բնակիլ ժամանակ մը, թէ Սավուա Օթէլը իր երկու բավիյեօններով բաց պիտի մնայ ձմրան եղանակին, նոյն խնամեալ սեղանով ու կատարեալ սպասարկութեամբ, որոնք մեծապէս գոհ թողուցին այս ամրան յաճախորդները։ Աւելորդ է ըսել թէ գիները չափաւոր են միշտ։ 10—3

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Պերլինէն հետեւեալը կը հեռագրէ Բարիզի թերթի մը թղթակիցը. — «Անշուշտ դիտուեցան բարեկամութեան և համարման այն զանազան արտայայտութիւնները որոնք վերջերս փոխանակուեցան Գերմանիոյ և Մ. Նահանգաց միջեւ։ Ատոնք կրնան դէպ ի մերձեցում հակում մը ընդունել տալ։ Այս ենթադրութեան վաւերականութիւնը չկրցայ ստուգել, սակայն առած տեղեկութիւններուս նայելով, Գերմանիոյ ու Մ. Նահանգաց առեւտրական յարաբերութիւնները հիմա կարգադրող ժամանակաւոր համաձայնութիւնը առեւտրական երկարատեւ դաշնագրութեան մը վերածուելու երեւոյթը ունի։»

— Քրուբի զինագործարանը ամերիկեան կառավարութեան դէմ դատ բացած է՝ արտօնագրի իրաւունքի բռնաբարման համար։ Բողոքը, ձեւակերպութեան պատճառներով, Ուաշինկթընի պատերազմական պաշտօնարանին զէնքերու ճիւղին պետ Քրոզիէ զօրավարին դէմ եղած է միայն։ Ամերիկեան կառավարութիւնը օդաջրային զսպակ ունեցող իր թնդանօթներուն համար այն տեսակ առարկաներ գործածած է, որոնց մասին միայն արտօնագիր տուած էր Քրուբի զինագործարանին։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Նաւատորմին յատկացուած վարկերէն զատ, գերման նախարարութիւնը նաեւ վարկեր պիտի ուզէ Հիւսիսային ծովին եզերքներուն պաշտպանութեանը և մանաւանդ Էմտէնի և Պորքում կղզիին ամրութեանցը համար։

— Գերման թերթ մը կը ծանուցանէ թէ Վիլհէլմ կայսրը հրամանագիր մը ուղղեր է բոլոր զօրաբանակներուն՝ Մոլթքէ-Հարտէնի դատին և այդ առթիւ եղած յայտնութեանց վերաբերմամբ։ Ուրիշ թերթ մըն ալ կը ծանուցանէ թէ դատին վճիռը արձակուելէն ետքը այդ հրամանագիրը պիտի հրատարակուի։ Նոյն թերթը կը յարէ թէ խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին յանցաւորներու և կամ զրպարտիչներու դէմ։

— Գերմանիոյ բարձր դասակարգին վերաբերողներէն շատերը, կ'ըսէ ֆրանսական թերթի մը Պերլինի թղթակիցը, որոնք լաւ ճանչցած են Պերլինի ֆրանսական դեսպանատան խորհրդական Պ. Լըքօնդը, կը յայտարարեն թէ իրենց համար անկարելի էր գիտնալ քաղաքականութեան մէջ անոր կատարած դերը. նաեւ կը յարեն թէ միշտ խիստ դժուար պիտի ըլլայ այդ դերը սահմանել, քանի որ կարելի չէ ճշդիւ գիտնալ Պ. Լըքօնդի և Էօյլէնպուրկի իշխանին տեսակցութեանց առարկան։

— Գերմանիոյ մէջ ալքոլը մենավաճառի վերածելու խնդիրը կէս-պաշտօնական կերպով հաստատուած է, սակայն յայտնի չէ թէ նախարարութիւնը ե՛րբ Ռայխսդակին պիտի ներկայացնէ ատոր վերաբերեալ օրինագիծը։

ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼՃԻՔԱ

Հոլանտայի և Պելճիքայի միջեւ մաքսային համաձայնութեան մը խնդիրը, որ բաւական ատենէ ի վեր նկատողութեան առնուած է, մօտերս գործնական երեւոյթ մը պիտի ստանայ։ Երկու կողմի պատուիրակները Նոյեմբեր 4ին պիտի գումարուին Պրիւքսէլի Երեսփ. Ժողովին սրահին մէջ։ Օրակարգը հետեւեալն է. — Ա. Չեզոքել հեռագրական ու թղթատարական սակացոյցերը. միացնել փոխադրութեան և քօլի-բոսթալի սակացոյցերը։ Բ. Վաւերացնել վկայականները, հնարիչի արտօնագիրները և վճռագիրներու գործադրութեան հրամանները։ Գ. Օրէնքի ենթարկել աշխատութիւնը։ Դ. Ծովային խնդիրներ, ջրանցքներու կանոններ, ծովային փոխադրութիւն և ձկնորսութիւն։ Ե. Երկրագործական խնդիրներ, մաքսային միութիւն և յարակից խնդիրներու քննութիւն։ Զինուորական միութեան խնդիրը, որ պահ մը ձեռք առնուեցաւ, բոլորովին մէկ կողմ թողուած է։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Գերմանիոյ առեւտրական շրջուն պաշտօնեաները Բարիզի առեւտրական շրջուն պաշտօնեաներու և ներկայացուցիչներու ընկերակցութենէն զեկոյց մը ստացան թէ այդ ընկերակցութիւնը 1908ի համար միջազգային համաժողով մը կը պատրաստէ՝ բոլոր երկիրներու առեւտրական շրջուն պաշտօնեաներու միջազգային ընկերակցութիւն մը կազմելու համար։ Գերմաններն ալ համանման ծրագիրներ կը պատրաստէին և իրենց ֆրանսացի պաշտօնակիցներուն հաղորդած էին, երբ այս վերջինները ծանուցին անոնց թէ իրենք ալ միեւնոյն նպատակով որոշում մը տուած են։

ՊԱՊԻՆ ԿՈՆԴԱԿԸ

Գերմանիոյ մէջ կրօնական նոր գաղափարներու տէրերը ինքզինքնին կը պաշտպանեն։ Կը ծանուցուի թէ Վիւրթէմպէրկի բարձրաստիճան եկեղեցականներէն մէկը, կրօնականներու և աշխարհականներու հետ համախորհրդաբար, Պապին ուղղեալ ընդարձակ նամակ մը գրեր է՝ պապական վերջին կոնդակին և Պիոս Ժ.ի ընթացքին առթիւ կրօնական նոր գաղափարներ ունեցող կարգ մը գերման աստուածաբաններու հանդէպ։ Նոյն նամակով կը խնդրուի Պապէն որ այդ մասին իր տեսակէտը փոխէ. միանգամայն կը խնդրուի չանսալ անխոհեմ խորհրդատուներու։

ԹՈՍՔԱՆԱՅԻ ՄԵԾ ԴՈՒՔՍԸ

Վիեննայէն հետեւեալը կը հեռագրէ Թանի թղթակիցը.

Թոսքանայի Ֆերտինանտ մեծ դուքսին հիւանդութիւնը ծանրացած ըլլալով վերջին օծում կատարուեցաւ. հիմա մահամերձ է։ Բարիզի թերթի մը տարածած այն զրոյցը թէ մեծ դուքսին կրտսեր որդին՝ Հէնրի արքիդուքսը իր եղբօր՝ «Լէօփօլտ Ֆէօլիկ»ի օրինակին հետեւելու վրայ է իր տիտղոսներէն հրաժարելով, բացարձակապէս կը հերքուի։ Այդ դժբաղդ իշխանը արդարեւ թողած է աւստրիական բանակը, ուր հարիւրապետի աստիճան ունէր. միայն նկարչութեամբ պիտի զբաղի, որուն համար մեծ տաղանդ ցոյց կուտայ։ Նաեւ փորագրութիւն սորվեցաւ աւստրիացի նշանաւոր փորագրիչ Վիլհէլմ Ունկէրէ, և այն տեսակ գործեր արտադրեց զորս գնահատեցին արուեստէն հասկցողները։ Հետեւաբար Հէնրի արքիդուքսը բնաւ միտքէն չանցըներ իր վրայ խօսեցնել՝ իր եղբօրը և քրոջը՝ Մոնդինեոզօ կոմսուհիին պէս։ Այս վերջինը, Մոնիքա փոքրիկ իշխանուհիին հետ, անպաշտօն կերպով իր մահամերձ հօրը քով գնաց Սալցպուրկի մէջ, ուր ամբողջ ընտանիքը հաւաքուած է։ Թոսքանայի մեծ դուքսը 73 տարեկան է. ջղային հիւանդութենէ մը կը տառապի. նաեւ աչքերուն վարագոյր իջած ըլլալով տեսողութիւնը կորսնցուցած է։ Մտադիր էր բժշկական գործողութիւն մը կատարել տալ՝ աչքին վարագոյրը առնել տալու, բայց բժիշկները տեսան թէ տեսողական ջիղը անզգայացած է, որով հարկ եղաւ ետ կենալ բժշկական գործողութենէն։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ. — Ֆրանսացի ծանօթ վիպագիր Մարսէլ Բրէվօ «Գեղեցկութեան սնանկութիւնը» վերնագրով սրամիտ յօդուած մը հրատարակած է Ֆիկառօի մէջ, որուն չնչին մասը սա է. — «Այսօրուան Բարիզցիին համար բնաւ գոյութիւն չունի կնոջ գեղեցկութեան այն գաղափարը որ կար հարիւր տարի առաջ տիկին Ռեքամիէի և Լէտի Համիլդընի օրով։ Գեղեցկութիւնը վայելչութեան կամ արտաքին փայլի փոխուած է այժմ։ Եթէ հարցուի այժմ թէ ո՛վ է գեղեցկագոյն Բարիզուհին, պատասխանող չպիտի գտնուի. իսկ եթէ հարցուի թէ ո՛վ է վայելչագոյնը, պիտի տեսնէք որ մեծ վիճաբանութիւն մը կը բացուի։ Այսօրուան Բարիզին մէջ գեղեցիկ կին չկայ, բայց վայելուչ կին շատ կայ ընդհանրապէս։ Այսօր Բարիզուհի մը թշնամանելու համար բաւական է ըսել իրեն. — «Ձեզմէ աւելի գեղեցիկ կին չկայ, բայց դուք ալ ո՛չ հագուստ կապուստէ և ո՛չ ալ վարսայարդարումէ կը հասկնաք։» Այս յեղաշրջման պատճառները ամէնքն ալ հաւասարեցնելու, իրարու մէջ տարբերութիւն չձգելու համար եղած արդի ջանքերն են։ Այժմու սեռուն մէջ գեղեցկութեան առանձնաշնորհէն աւելի ատելի, զարշելի առանձնաշնորհ չկայ. ատոր համար է որ Ֆրանսայի մէջ ժամանակակից տէմոքրատ ոգին վայելչութիւնը դրաւ մէջտեղ, որուն աւելի կամ նուազ կարելի է հասնիլ։ Իրօք այսօրուան Բարիզի մէջ ո՛չ տարիքոտ և ոչ ալ տգեղ կին չկայ բնաւ. բայց գեղեցկութիւնն ալ անհետացած է։ Հիմա կարելի չէ ըսել. «Տիկին Բ. գեղեցիկ է.» բայց կ'ըսեն. «Տիկին Բ. յանկուցիչ է, Մայոնէրի քանդակած փոքր դէմքերուն կը նմանի. Պոդիչէլլի մը, կամ Էլլէն մը։» «Գեղեցիկ կին» ըսելով հիմա կը հասկնան անհրապոյր գիրութիւն մը։ Բարիզուհիի մը համար եթէ «գեղեցիկ ես» ըսուի, այնպէս կը հասկնայ թէ պահեցողութեան պէտք ունենալը կը յիշեցնեն իրեն՝ այնքան որչափ թէ ըսուէր իրեն. «Զգուշացէք, շնորհալի տիկին, երթալով կը գիրնաք»։ Արդարեւ, հին ժամանակներու գեղեցկութեանց միւթիք ըմբռնումն անհետացած է։ Անցած է այժմ երբեմնի նքեղ գեղեցկութիւնը, որ այժմ անսանականին, ուժեղութեան գաղափարը թելադրող բան մը ունի իր մէջ։»

ՄԱԹԵՄԱՏԻՔԸ՝ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ. — Պրիւքսէլէն կը գրեն. — Դատարանին ճեմելիքներուն մէջ անցեալները տեղի ունեցած միջադէպի մը պատմութիւնը կ'ընեն, որուն դիւցազնը Պրիւքսէլի պատժական դատարանի մը նախագահն է։ Ամբաստանեալն ըսած էր ինչ որ ունէր ըսելու. ընդհանուր դատախազն ալ իր ճառը խօսեցաւ և նախագահը իր աջ կողմը նստող դատաւորին դառնալով, կը հարցնէ. — «Դուք ի՞նչ կ'ըսէք։» «Ես, երեք ամիս բանտարկութիւն բաւ կը համարեմ ամբաստանեալին։» Եւ դո՞ւք, կը հարցնէ նախագահը ձախ կողմի դատաւորին։ «Ես ալ վեց ամիս»։ — «Լաւ, կը յարէ նախագահը, երեք վեց ալ կ'ընէ ինը, ինն ամիս ալ ես կուտամ։» Ամբաստանեալին դառնալով. — «Տասնըութ ամիս բանտարկութեան դատապարտուած ես։»

ԿԱՆԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ. — Կանանց ազատագրութիւնը արագաքայլ կը յառաջադիմէ Անգլիոյ մէջ։ Նորագոյն վիճակագրութենէ մը կը տեսնուի թէ Ալպիոնի աղջիկները ուրիշ երկրի կիներէն աւելի յաջողած են արանց վերապահուած պաշտօններ ձեռք ձգել։ Յիշեալ վիճակագրին մէջ ցուցուած է թէ Մեծն Բրիտանիոյ մէջ 482 առեւտրական շրջուն կին պաշտօնեայ կան. 312 կիներ բժշկութեան աստիճան ունին, որոնց 190 իբրեւ ատամնաբոյժ և 10 անասնաբոյժ. ասկէ զատ կան նաեւ 380 օրագրող կիներ։ Անգլիոյ մէջ կիներն այնպիսի պաշտօններ ալ ձեռք անցուցած են, որոնք բոլորովին անյարմար են կանացի փափուկ բնութեան։ Նոյն վիճակագրէն կ'երեւի նաեւ թէ 219 մեռելաթաղ կին, 30 հանրակառքի կառավար կին, 660 սովորական վարձու կառքերու կառապան կին, 74 ծխան մաքրող կին, 14 պղնձագործ կին, 12 զինագործ կին, 430 երկաթագործ կին և վերջապէս մէկ քանի դահճապահ կիներ կան։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՏԸՐ ԿԻՃԷՍԻ. — Այս գիշեր մեծ հանդէսով պիտի կատարուի Գատըր կիճէսիի տօնը։ Բոլոր մզկիթներու մինարէները և կրօնական հաստատութիւնները պիտի լուսազարդուին։ Ամէն կողմ բարեմաղթութիւններ պիտի ըլլան Վեհ. Սուլթանին համար։

— Քաղաքապետութեան կողմէ մասնաւորաբար պատրաստել տրուած «սիմիտ»ներ ու «բիտէ»ներ, այսօր, Կայս. Պալատ պիտի մատուցուին։

— Եվգաֆի նախարարութեան կողմէ գնուած պտուղներ ու շաքարեղէններ յախճապակիէ կայս. գործարանին մէջ պատրաստուած գեղակերտ անօթներու մէջ դրուած, Հէրէքէի կայս. գործարանին մէջ շինուած մետաքսէ գեղահիւս կերպասներով ծածկուած և Եվգաֆի նախարար Թուրխան փաշայի կողմէ կնքուած, Կայս. Պալատ պիտի մատուցուին։

ՍԷԼԱՄԼԸՔԻ արարողութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ Համիտիէ մզկիթին մէջ։ Վեհ. Սուլթանը կէսօրին նոյն մզկիթը գնաց փառաւոր հանդէսով և ուրբաթի աղօթքը կատարելէ ետքը Կայս. Պալատ դարձաւ։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ. — Մաքսային վարչութեան անուանուեցաւ զինուորական պաշտօնէութեան նախորդ վերատեսուչ Րաիֆ փաշա։

ԻԶՄԻՐՆԷԻ ԿՈՒՍԱԿԱԼԸ. — Վեհ. Սուլթանը իմանալով որ Իզմիրնէի կուսակալ Ջիվէր պէյ հիւանդ է, բարեհաճեցաւ Տօքթ. Սէլամի փաշան և գնդապետ Ֆախրի պէյը ղրկել զայն դարմանելու համար։ Այդ բժիշկները Իզմիրնէ ժամանելով, հարկ եղած դարմանները ըրին և Ջիվէր պէյի վիճակը բարւոքած ըլլալով Կ. Պոլիս վերադարձան։ Կուսակալը, Վեհ. Սուլթանին այս հոգածութեան առթիւ, բարեմաղթութիւններ ըրաւ Կայս. սրբազնութեան համար։

ԼԱ ՀԷՅԻ Խաղաղութեան Դեսպանախորհրդին մասնակցող օսմ. պատուիրակութիւնը երէկ Կ. Պոլիս ժամանեց։ Պատուիրակութեան պետ Եվգաֆի նախարար Թուրխան փաշա, պատուիրակութեան քարտուղար՝ Բ. Դրան թարգմանութեանց դիւանին առաջին քարտուղար Մազհար պէյ և անդամ՝ Բարիզի օսմ. դեսպանատան խորհրդական Նաբի պէյ Բէօօթէնձէի շոգենաւով եկան. իսկ երկրորդ պատուիրակը՝ Համի օսմ. դեսպան Րէշիտ պէյ և միւս պատուիրակները՝ Կայս. անձնական Դիւանին իրաւագէտ խորհրդական Րաիֆ պէյ ու սպայակոյտի գնդապետ Սամիհ պէյ եւրոպական կառախումբով ժամանեցին և ամէնքն ալ ուղղակի Կայս. Պալատ գացին։

ԱՌՈՒԾԱԽԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Թէֆթիշխանէի վերատեսչութիւնը հետեւեալը կը ծանուցանէ.

«Թէֆթիշխանէի գործառնութեանց համար Կայս. Իրատէով վաւերացեալ կանոնագրին ԺԶ. յօդուածը կը տրամադրէ թէ երբ «փէրազ»ի գործողութեան մը պահուն զգացուի որ բուն իսկ արժէքը կը ծածկուի, քննութիւն կատարուելէ յետոյ պէտք եղածը ի գործ դրուելու պայմանով, գաղտնի պահուած արժէքին «խարճ»ը աւանդաբար առնուի։ Ուստի կը ծանուցուի թէ առուծախի գործողութեանց մէջ բուն իսկ արժէքը պէտք է յայտնել և իլմուխապէրներուն մէջ ալ ըստ այնմ նշանակել. նաեւ թէ իրական արժէքը ծածկելու պարագային, վերոգրեալ կանոնագրին տրամադրութիւնները ի գործ պիտի դրուին։»

ԱՐՄՏԻՔՆԵՐԸ. — Ինչպէս յայտնի է, Կայս. Իրատէի մը համաձայն յանձնաժողով մը կազմուեցաւ՝ պաշտօն ունենալով հարկ եղած միջոցները ձեռք առնել, որպէս զի թէ՛ Կ. Պոլսոյ և թէ օսմ. երկիրներու միւս մասերուն մէջ արմտիքներու գիներուն բարձրացման պատճառ չտրուի և ժողովուրդը սուղ գինով արմտիք գնելու չհարկադրուի։ Միւս կողմէ գրուեցաւ առեւտրական ու հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան, որպէս զի գաւառներու մէջ հունձքերնին վճարուած կարօտ երկրագործներուն Երկրագործական Պանքային ճիւղերուն կողմէ դրամ փոխ տրուի՝ փոխադարձ երաշխաւորութեամբ։ Հիմա իմացուելով որ արմտիքներու առաքման մասին զանազան տեղեր պաշտօնեաները փութով չեն գործեր, փոխադրութիւնները դանդաղ կը կատարուին և թէ Ռոտոսթօ, Սիվրիհիսար ու շրջականները զրկուելու համար Կ. Պոլիս բերուած արմտիքներուն առաքման դէմ արգելքներ կը յարուցուին, ուստի ծանուցուեցաւ ամէն կողմ՝ փոխադրութիւնները փութացնել և առաքումներու մասին արգելքներ չյարուցանել, վասն զի արտածման արգելքը միայն օտար երկիրներու համար է. իսկ օսմ. երկիրներու մէկ մասէն միւսը արմտիքի առաքումը բնաւ արգիլուած չէ։

ՎԻԵՆՆԱՅԻ գիտական Ակադեմիին մէջ, վերջերս, Տօքթ. Նալիպ, լեզուներու մասին բանախօսութիւն մը արտասանելով, յայտարարեր է թէ մօտերս Թուրք լեզուին նկատմամբ ալ լեզուաբանական տեսակէտով քննութիւններ և ուսումնասիրութիւններ պիտի կատարէ և թէ այդ մասին ընդարձակ տեղեկագիր մը պիտի ներկայացնէ Ակադեմիին։

ՄԻՏԻԼԻՆԷՆ կը գրեն թէ Տիգիլիի մէջ, ուր անցեալները ժանտախտէ անձ մը հիւանդացած էր, հանրային առողջապահական վիճակը գոհացուցիչ է և ուրիշ դէպք չէ պատահած։

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԻՆ նկատմամբ 1906 տարւոյն համար վիճակացոյց մը հրատարակուած է, տեղեկութիւններ հաղորդելով Կ. Պոլսոյ նաւահանգիստը հանդիպող նաւերու մասին։ 1901ին այդ նաւերուն մէջ առաջին տեղը կը բռնեն օսմ. նաւերը. միւս տարիներուն մէջ ալ նոյն վիճակը կը տիրէ։ 1901ին Կ. Պոլսոյ նաւահանգիստը եկած են 693 օսմ. նաւեր և 1905ին ալ 885. իսկ 1906ին՝ 808, ռուսական՝ 547, աւստրիական՝ 332, ֆրանսական՝ 234, գերմանական՝ 252, անգլիական 251 և իտալական՝ 227։ Նոյն վիճակագրութիւնը կ'ըսէ թէ Կ. Պոլսոյ առեւտրական գործառնութիւնները հետզհետէ մեծապէս կը զարգանան։

ՕՍՄ. ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ. — Համպուրկի մէջ հրատարակուած վիճակագրութեան մը նայելով, անցեալ տարի Րումէլիի նահանգներէն նոյն նաւահանգիստը տարուած վաճառքներու քանակութիւնն է 337 միլիոն քիլօ և արժէքը 9,141,000 մարք, մինչդեռ 1905ին հոն տարուած վաճառքներուն արժէքը 8 միլիոն 432,000 մարք էր։ Անատոլըէն Համպուրկ տարուած վաճառքներուն քանակութիւնը 1905ին 56ուկէս միլիոն քիլօ էր և արժէքն ալ 18,824,000 մարք. իսկ 1905ին եղած էր 19,608,000 մարք։ Համպուրկէն 1906ին Րումէլի ղրկուած են 29,449,000 մարքի վաճառք և Անատոլը ալ 15,700,000։

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը գրեն թէ ժամանակէ մը ի վեր թէեւ Պուլկարիոյ մէջ երաշտութիւն կը տիրէր ու երկրագործները այդ պատճառաւ չէին կրնար աշնան վարուցանը կատարել, սակայն վերջերս բաւական անձրեւ տեղացած ըլլալով, երկրագործները աշխատութեան ձեռնարկեր են։

ԽՈԼԵՐԱ. — Պուքրէշի լրագիրները կ'ըսեն թէ Բինլէվի մէջ (Պեսարապիա) խոլերան մեծապէս ճարակած է և դէպի Ռումանիոյ սահմանագլուխը կը յառաջանայ. ուստի Ռումանիոյ կառավարութիւնը առողջապահական միջոցներ ձեռք առած է՝ սահմանագլուխը պաշտպանելու համար։ Ռուսիայէն Ռումանիա ժամանողներուն համար երկու տեղ քարանթինայի կայաններ հաստատուած են, ուր ուղեւորները քարանթինայի և [illegible] կ'ենթարկուին։

ՌՈՒՍԻՈՅ վարչութիւնը գիւղացիներու յատուկ աժան սիկառէթներ պատրաստած է, որոնց քսան հատը պարունակող մէկ բաքէթը տասը փարայի պիտի վաճառուի։

ՑԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ. — Երէկ Կ. Պոլիս ժամանող եւրոպական կառախումբը, առջի օրը, Պելկրատի կայարանը ժամանած միջոցին, ուղեւոր մը կառախումբէն դուրս ելլել ուզեր է, սակայն երկու վակոնի մէջտեղը մնալով ճմլուեր ու մեռեր է։

ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ. — Սէլիմ անուն բեռնակիր մը, երէկ, դէպ ի Ֆէրիքէօյ բեռ տարած պահուն, յանկարծամահ եղած սրտի կաթուածէ։

ԳՈՂԵՐ. — Բերայի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Իսմայիլ, Սէրվէթ ու Զաքըր Ճէմալ անուն անձերը, որոնք Պոլսոյ կողմը տուներ մտնելով գողութիւն կատարած էին։

ՕՍՄ. ՀԱՆՐ. ՊԱՐՏՔԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍՏԱՑԱԳԻՐ ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՂ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Կարգ մը հարկատուներ, կարծելով թէ նամակի մէջ ներփակուած ստացագիրները զերծ կը մնան Դրոշմի Օրէնքին 9րդ յօդուածին (թիւ 85) տրամադրած դրոշմատուրքէն, իրենց յաճախորդներուն ու թղթակիցներուն կը ղրկեն դրոշմաթուղթ չփակցուած ստացագիրներ։ Այսպէս Դրոշմի Օրէնքին դէմ զանցառութիւն մը կատարած կ'ըլլան այդ հարկատուները. նոյն օրէնքին համաձայն գրութիւններու արտաքին ձեւը կերպարանափոխ չըներ այդ պայմանները՝ դրոշմաթուղթի տեսակէտով։ Բացորոշ տրամադրութեանց (յօդ. 1 և 9, թիւ 85) համաձայն, այն ամէն ընկալագիրներն ու ստացագիրները, որոնք իբր մուրհակ կը յանձնուին ուրիշի մը, դրոշմատուրքի ենթակայ են, բաց ի 27րդ և 79րդ յօդուածներուն մէջ կանխատեսուած գրութիւններէն։ Այդ օրինազանցութեան հետեւանքը կը կրեն այդ նամակներուն տակ ստորագրողները, որոնք ո և է չափ չունին, նկատելով որ այդ մասին սահմանուած դրոշմատուրքը (յօդ. 9, թիւ 85) պարտին վճարել ամէն անոնք որոնց կը յանձնուին գրութիւնները (6րդ յօդուած, 3րդ հատուած)։ Հետեւաբար նամակագիրներուն ներելի է՝ դրոշմատուրքի գումարը անցընել անոնց հաշւոյն որոնց յղուած են այդ գրութիւնները։ Հանրային Պարտքի Վարչութիւնը ձեռք անցուցած ըլլալով դրոշմատուրքէ զերծ ստացագիրներ պարունակող նամակներ, ստիպուած է օրինազանցները հետապնդել և 38րդ յօդուածին մէջ կանխատեսուած տուգանքները գանձել։ Նմանապէս Վարչութիւնը պարտք կը համարի հարկատուներուն ուշադրութիւնը հրաւիրել Դրոշմի Օրէնքին համակերպելու անհրաժեշտութեան վրայ, այս առթիւ յիշեցնելով թէ Օրէնքին 50րդ յօդուածին համաձայն, կատարուած օրինազանցութեանց մասին տեղեկութիւն տուողները կը ստանան գանձուած տուգանքին կէսը. նաեւ այդ կարգի նամակներ ստացողները եւ բոլոր անոնք որոնց ձեռքը կրնան գտնուիլ այդ նամակները, շահ ունին տեղեկութիւն տալու ի վնաս ստորագրողներուն, միակ պատասխանատու՝ տուգանքներու մասին, 40րդ յօդուածին համաձայն։ Վերջապէս Վարչութիւնը կը ծանուցանէ հարկատուներուն թէ կրնան %ին 5 զեղչով վճարել նամակներու մէջ ներփակուած ստացագիրներուն դրոշմատուրքը, տրամադրելի դրոշմումի ենթարկելով նամակներուն մէջ դրուելիք թուղթերը, որոնք ստացագիր բովանդակելնուն յիշատակութիւնը պէտք է կրեն։

Ընդհ. Տնօրէնութիւն

1/14 օգոստոս 1907 30—22

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԹԱՂԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

Ս. Պատրիարք Հայրը որ, ամէն տարի սովորութիւն ունի այցելել մայրաքաղաքիս ազգ. վարժարանները և իր ներկայութեամբ քաջալերել հայ ուսանող մանկտին, երէկ իր երկրորդ վարժարանական այցելութիւնը կատարեց, նախընթաց շաբթու ըսած ըլլալով Ս. Յակոբայ Որբանոցէն: Ն. Սրբազնութիւնը առաւօտ Բերայէն Պատրիարքարան իջաւ և պահ մը հանգստանալէ և ընթացիկ գործերով զբաղելէ յետոյ, ընկերակցութեամբ Մայր եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի մէկ քանի անդամներուն և քահանաներու, նախ այցելեց Պէզճեան մայր վարժարանը և ընդունուեցաւ Տնօրէն Հայկ էֆ. Խոճասարեանի, ուսուցչական խումբին և աշակերտներուն կողմէ, որոնք՝ առաջնորդութեամբ երաժշտապետ Մէհտերեան էֆ.ի, Ն. Սրբազնութեան ձօնուած երգեր երգեցին: Ս. Պատրիարք Հայրը մինչև կէս օր հոն մնաց և ամբողջ դասարանները դաս դաս այցելելով, քննեց աշակերտները ու հարցումներ ըրաւ: Ս. Պատրիարքը յետոյ անցաւ Լուսաւորչեան աղջկանց վարժարանը, ուր նոյնպէս երգերով ընդունուեցաւ: Մանկապարտէզի բաժնին մէջ, այդ սիրուն փոքրիկները իրենց մանկապարտիզպանուհիներուն առաջնորդութեամբ մարզանքներ կատարեցին, արտասանութիւններ ըրին և երգեր երգեցին՝ գոհ և հաճելի տպաւորութեան մը տակ ձգելով Ն. Սրբազնութիւնը, որ յետոյ այցելեց միւս բաժանումները, մէն մի աշակերտուհիի բառ մը, օրհնութիւն մը, խրախուսական խօսք մը ուղղելով:

⁂ Ս. Պատրիարքը կէս օրէն վերջ գնաց Ենիգաբու և վարժարանին դուռնէն ընդունուեցաւ Թաղ. Խորհուրդի և ուսուցչական խումբին կողմէ, որոնք սրահ առաջնորդեցին Ն. Սրբազնութիւնը: Դպրոցը և եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ գտնուող մանկապարտէզի բաժինը այցելելէ, սանուհիները օրհնելէ յետոյ, Թաղ. Խորհուրդին հետ այցելեց եկեղեցւոյ դէմի անկիւնը գտնուող և Էդնաեան-Թավշանճեան ընտանիքին կողմէ նուիրուած այն տունը, զոր Թաղ. Խորհուրդը նորոգել տալով պիտի յատկացնէ մանկապարտէզի փոքրիկներուն: Ս. Պատրիարք Հայրը ամբողջ շէնքը պտտելէ և այս առթիւ Թաղ. Խորհուրդին կարգ մը հրահանգներ տալէ յետոյ վերադարձաւ Բերա՝ իր բնակարանը:

⁂ Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ երկու վարժարաններու սաներուն լիառատ շաքար բաշխուեցաւ:

◆

ՔԱՂ. ԺՈՂՈՎԸ, յառաջիկայ չորեքշաբթի, իր շաբաթական նիստէն զատ լիագումար նիստ մը պիտի ունենայ Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան հետ, այս մարմնին կնքելիք փոխառութեան պայմաններուն վրայ բանակցելու համար, որուն մանրամասնութիւնները հաղորդեցինք երէկ:

ՂԱԼԱԹԻՈՅ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ վաղը առաւօտ Ս. Պատարագը պիտի մատուցուի եռաձայն երգեցողութեամբ: Ժամ 4ին պիտի սկսի Պատարագը: Ղալաթիոյ Դպրաց Դասը պատրաստելու վրայ է Նէկմալեանի քառաձայնը, զոր պիտի երգէ ի մօտոյ:

ՌՕԴՕՍԹՕՅԻ տիկին մը խնդրագրով մը դիմած է Ս. Պատրիարք Հօր, բողոքելով ասոր կնոջ մը դէմ, որ առկէ առաջ ամուսնալուծման հրաման ձեռք բերած էր Կրօն. Ժողովէն և այժմ կը կենակցի իր ամուսնոյն հետ, այսպէս վրդովելով իրենց ընտանեկան հանգստութիւնը: Յիշեալ բողոքարկու կինը —քիչ մը տարօրինակ խնդրանք— կը պահանջէ որ իբր օրինակ այլոց յիշեալ կնոջ վերամուսնութեան հրամանը ետ առնուի: Կրօն. Ժողովոյ նկատառմանը յանձնուեցաւ այս դարակիզբիկ բողոքագիրը:

ԱԼԹԸՄԻՐՄԷՐԻ եկեղեցիին խաչկալը և խորանին քովի սիւներն ու խոյակները իրենց փայլը կորսնցուցած, անշուք տեսարան մը կը պարզէին: Տեղւոյն քարոզիչ Տ. Կարապետ վրդ. բարեսէրներու դիմում ընելով, ոսկեզօծման յատուկ նիւթեր հաւաքած և ինք անձամբ ոսկեզօծած է բոլոր այդ մասերը:

ԳԱՏԸԳԻՒՂԻ նորընտիր Դպրաց Դասուն հաստատութեան կոնդակը որ նախընթաց օր Պատրիարքարանէ յանձնուեցաւ քարոզիչ Տ. Ղեւոնդ վրդ. Դուրեանի, վաղը հանդիսաւոր կերպով պիտի կարդացուի Ս. Թագաւոր եկեղեցին մէջ և այս առթիւ պիտի պատարագէ քարոզիչ Հայրսուրբը:

ԳԱՍԸՄ ՓԱՇԱՅԻ Ս. Յակոբ եկեղեցին մէջ, վաղը, տեղւոյն Թաղ. Խորհուրդին հրաւէրին համաձայն, Տ. Գրիգորիս Ծ. Վրդ. Աբրահամեան պիտի պատարագէ հանգուցեալ Սարգիս էֆ. Թաշճեանի հոգւոյն համար: Ժամերգութիւնները պիտի սկսին ժամը 2ուկէսին և Պատարագը՝ ժամ 4ին:

ՌՕԴՕՍԹՕՐԷՆ բարեսէր ազգային մը Մուշի որբանոցներուն ի նպաստ 600 ղուրշ ղրկած ըլլալով, այդ գումարը Պատրիարքարանէ հասցուեցաւ տեղւոյն Առաջնորդարանը:

ՄՈՒՇԻ Առաջն. Փոխանորդ Տ. Յարութիւն քհնյ. ծանուցած ըլլալով Պատրիարքարան թէ առկէ առաջ տեղւոյն որբանոցներուն արհեստարանին համար Հալէպէն 20 ոսկիի չափ մանած բերել տուած և որբերուն գործել տալէ յետոյ անոնց պէտքին յատկացուած է, կը խնդրէ Նպաստից Սնտուկէն որպէս զի այդ գումարը ղրկեն: Պատրիարքարանէ որոշուեցաւ գոհացում տալ այս խնդրանքին:

ԶԱՐՍԱՆՃԱԳԻ Առաջն. Տեղապահ Տ. Յովհաննէս Վ. Յակոբեան ծանուցած է Պատրիարքարան թէ տեղւոյն երկսեռ որբանոցները նիւթական շատ անձուկ վիճակի մը մէջ կը գտնուին, քանի որ առուտրական գործով արտասահման գտնուող Զարսանճագցիներ դադրեցուցած են որբանոցներուն ի նպաստ տարեկան նպաստը: Նոյնպէս Տ. Յովհաննէս Վ. կը ծանուցանէ որ թէև Հոգաբարձութիւն մը կազմած է, բայց նոյն մարմինն ալ նիւթականի անբաւականութենէն նեղուելով, մտադիր է հրաժարիլ, չի կրնալով նոյն իսկ որբանոցներու տեսուչ մը կարգել: Առաջն. Տեղապահը օժանդակութիւն մը խնդրած է Ս. Պատրիարքէն:

ՆԻՑՎԷ ԷԶՄԷԼԻ ազգայինները առկէ առաջ Պատրիարքարան դիմելով խնդրած էին որ տեղւոյն մէջ եկեղեցիի մը շինութեան հրամանը ձեռք բերուի, քանի որ այժմ այնտեղ 200 տունի չափ Հայեր կան որոնք զրկուած են կանոնաւոր եկեղեցիէ և հեռաւոր առժամեայ կերպով վարժարանին սաորնայարկը կ'օգտուին, որ սակայն երբե՛ք յարմարութիւն և պատշաճութիւն չունի աղօթավայրի: Դպրեվանքի միաբաններէն Տ. Արսէն Վ. որ օդափոխութեան համար նոյն գիւղը գացած է, ինք ևս իր կողմէ Ս. Պատրիարք Հօր դիմում ըրած է, եկեղեցիի մը շինութեան պէտքը յայտնելով:

ՉՕՆԿՈՒԼՏԱԳԻ ազգայիններէն կազմուած նորընտիր Թաղ. Խորհուրդը Պատրիարքարանէ հաստատուեցաւ Պատրիարքական Կոնդակով: Թաղ. Խորհուրդի անդամներն են Տեարք՝ Մանուկ Սէֆէրեան, Մուրատ Փանոսեան, Օհան Նաւասարդեան, Յովհան Ճէզվէճեան և Միհրան Քէչիշեան: Տեղւոյն Տ. Տաճատ քահանան մէկ քանի օրէն կը մեկնի իր պաշտօնատեղին, առանց անհրաժեշտ վէմ-քարը մէկտեղ տանելու որ օծուած չէ տակաւին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ՇՈՒՐՋԸ

Վենետիկի Հաստատութեան շահերը մեր ամենուս շահերն ալ են. այդ համակրելի միաբանութեան վրայ ինչ ինչ նորագոյն ծանօթութիւններ տալը հետաքրքրական ու օգտակար կը համարինք, մանաւանդ որ տարիներով կեդրոնէն հեռու ապրեր ու աշխատեր են կրթութեան ու գրականութեան, չուզելով տուեր բերել իրենց համեստութեան փայլին: Ամէն մարմին ունեցեր է զանազան շրջաններ զարգացման. Ներկայիս Վենետիկի յարգելի Հաստատութեան նոր սերունդը, որ մտաւորական ու կրթական մեծ ապագայ ունենալ կը խոստանայ, կը ջանայ յառաջդիմել, սակայն տակաւին ունին ինչ ինչ խոչընդոտներ: Թէև Հ. Նուրիխանի ու Սարեանի արարքները՝ այդ վանական հաստատութեան կանոնաւոր գործօն կեանքին դադար մը ուզեցին պատճառել պահ մը, սակայն անգիտակցաբար սկզբնամայրն եղան հարուածելու անգործ անդամները: 1894 թուականին, Հ. Մ. Նուրիխանեան կ'ընտրուի Տնօրէն Ռափայէլեան վարժարանին մինչև 1902: Իր ամբողջ տեսչութեան շրջանին, եթէ ունի դրուատիքի արժանի մաս մը, այն ալ ուսմանց ծրագիրին լաւ իրագործումն է: Աշակերտներուն ուսման դրամ չէր խնայեր: Ունէր կարող ուսուցիչներ, գիտութեանց, չափաբերական ուսմանց ու լեզուաց: Ինքը նպաստած է ուսանողներու համալսարանական ընթացքին հաստատութեան: Վարժարանին մօտ շինեց երկու շէնքեր: Աշակերտներու ամարանոցին վրայ աւելցուց մաս մը՝ ուսանողներու բնակութեան յատուկ, կառուցանել տուաւ եկեղեցի մը «Ս. Նշան» անունով, նոյն տեղին մօտ: Այս վարդապետը ունի այն ամէն աշխարհային կերպերը, որոնք աշխարհիկ անձէ մը կը պահանջուին, բայց իբր դաստիարակ և է գնահատելի ձիրքէ զուրկ է: Իր տեսչութեան ընթացքին յայտնեց թէ փառամոլ մըն է եղեր. իր շրջանին աշակերտներէն ոչ մէկը բարի յիշատակներով մեկնեցաւ. Նմանապէս ես ինքս ալ որ տարիներով աշակերտած եմ իրեն: Ունեցաւ Սարեանին նման միջնորդներ, բայց գիտցաւ իր կեղծաւորական կերպերով սիրաշահիլ աշակերտները: Կրնանք համարձակ ըսել թէ իր օգնականներն էին տեսչութեան մէջ պաշտօնավարողները. շնորհիւ այդ ներքին աջակիցներուն՝ կրցաւ այդքան տարի հաստատ մնալ իր պաշտօնին վրայ: Արդէն, շաբաթներով բացակայ կը գտնուէր վարժարանէն, զբօսական պտոյտներու համար: Իր ժամանակին աշակերտներուն թիւը 70—80ի կը հասնէր: Ունէր յաջողակ աշակերտներ զանազան մասնաճիւղերու մէջ: Սակայն պէտք է ըսել որ Հ. Նուրիխանեան իբր տեսուչ շատ վեր է Սարեանէ ու Հ. Գասպարեանէ, մանաւանդ այս վերջինը բոլորովին պարզամիտ ըլլալուն պատճառաւ, երբե՛ք օգտակար չէ եղած աշակերտներուն: Երբ Հ. Նուրիխան իր տեսչութիւնը թողուց, 25 հազար ֆրանքի բաց մը ցոյց տուաւ միաբանութեան: Ահաւասիկ Հ. Նուրիխանի 1894—1902 տեսչական գործօն կեանքը. Ի՛նք պատրաստեց Սարեանը ու քանի մը նմաններ: Իրեն յաջորդեց Սարեան. ատոր ի՛նչպիսի տեսչութիւն վարելը հարկ չենք տեսներ հոս մէջ բերել. արդէն հանրածանօթ է չորս տարուան շրջանին մէջ ունեցած արարքներովը, ու մէկէն աւելի անգամներ իրաւամբ քննադատեցին զինքը այլ և այլ հրատարակութիւններով: Այլ ևս չենք կրնար զինքը դասել Վենետիկի յարգելի Հայրերուն շարքին մէջ: Կարճ ժամանակի մը համար վանահայրը, Ռափայէլեան վարժարանին տեսչութիւնը Հ. Գասպարեանին յանձնեց. սա արդէն մօտէն ծանօթ է ազգայիններուն. Մօտայի վարժարանին հոգն ալ յանձնուած էր ժամանակ մը իրեն, սակայն զուրկ ըլլալով դաստիարակի յատկութիւններէն, կը փութայ իրեն փոխանորդ կարգել ուրիշները: Չենք ուզեր Հ. Գասպարեանը պախարակել այս տողերով. ամէն անձ պարտաւորուած չէ դաստիարակ ծնելու. միեւնոյն ժամանակ Հ. Գասպարեան բանաստեղծ մըն է ու բարի վանական:

Քաջ գիտենք թէ Վենետիկի Հայրերուն մէջ կան կարող և հմուտ ու կարող միաբաններ, ինչպէս, Հ. Գրիգոր Ճէլալ, Հ. Դաւիթ Նազարէթեան, Հ. Ս. Գանթարեան, Հ. Յովհաննէս Թորոսեան, Հ. Աթանաս Տիրոյեան, Հ. Յուսիկ Մէնրաշ, Հ. Յակոբ Տիրոյեան, Հ. Եսայի Տայեցի, Հ. Վարդան Հացունի, Հ. Բարսեղ Սարգիսեան, Հ. Ե. Աբրահամեան, Հ. Սիմոն Երեմեան, Հ. Գ. Նատրիկեան ևն. կան նաև գործօն ու եռանդուն երիտասարդ վարդապետներու խումբ մըն ալ որոնք տակաւ կը յառաջդիմեն: Թո՛ղ չկարծեն մեր պատուական ընթերցողները թէ վերոյիշեալներէն զատ կարող միաբան չունի Վենետիկի վանքը. կա՛ն դեռ շատեր. չենք ուզեր որ մեր յօդուածները կասկած յարուցանեն իրենց մտքին մէջ. անոր համար գրեցինք այս տողերը. և ի կարգին՝ իւրաքանչիւրին կենսագրականը պիտի աշխատինք լոյս ընծայել Արեւելքի միջոցաւ:

Ուրեմն եթէ Սարեան մը ու Հ. Նուրիխանեան մը երեւան ելան, այս փոքր շրջանին մէջ, ու իրենց անփորձութեան եւ փառասիրութեան զոհ ուզեցին տալ յարգելի հայրերուն դաստիարակութեան այդ բարոյական գործը, շատ կը սխալին: Այս ամենուն պատասխանատուն է վանքին վարչութիւնը. յուսով ենք թէ քիչ ժամանակի մէջ պիտի վերստանայ Միաբանութիւնը իր նախկին փայլը, իր անաղարտ գործունէութեամբ: Ներկայիս, Ռափայէլեան վարժարանին հոգը ու խնամքը յանձնուած է Հ. Թորոսեան Ծ. Վ.ին, որուն ուսումնական ու վարչական ձեռնհասութիւնը հանրածանօթ են: Իր ներքին դպրոցական մարմինը կը կազմեն՝ Հ. Անանիա Գոնտաքճեան, Հ. Վ. Հացունի, Հ. Ս. Երեմեան, Հ. Փ. Նատրիկեան, Հ. Մ. Պոտուրեան, որոնք գրական գործունէութիւն ու բարի վարք ունին, եւ ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կը կազմեն իրենց համակրելի Տնօրէնին շուրջը:

Բերա ԻՐԱԶԵԿ

◆

ՆՈՒԻՐԱԿ ՊՍԱԿ . . .

ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՄԷՋ

Կիրակի գիշեր Ենիգաբու եկեղեցին հարսնիքին թատր հանդիսացաւ փողոցային կռիւի մը: Թաղեցի մը կ'ամուսնանայ, կամ որոշած էր ամուսնանալ, նկատելով որ սուղ է պսակը անպատճառ եկեղեցին կատարել և մանաւանդ — այս իսկ է խնդիրը— նկատելով որ իր դրպանը հրաման չէր տար որ կառքերով եկեղեցի երթան, որոշեց առտուն կանուխ պսակուիլ, ինչ որ թէ՛ աժան և թէ աւելի՛ բանաստեղծական պիտի ըլլար: Ներս կը մտնեն եկեղեցին: Հարս ու փեսայ կը խայտան. մանաւանդ փեսան շափազանց զգլխած հարսին գեղեցկութենէն և շլմորած մեղրալուսնային հեռանկարներէն, ներս կը մտնէ եկեղեցիէն և կը հրամայէ լուսարարին՝ վառել ամբողջ մոմերը: Բայց մոմերը «ցնծալով» կը վառուին կ'առարկէ լուսարարը, որ պատճառ մը չունէր դեռ փեսին ցնծութեան մասնակից ըլլալու: Ցնծա՞լ: Բառ մը՝ ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս և սակայն չէ՞ մի որ կայծ մը ամբողջ թաղ մը կրնայ մոխիր դարձնել և նայուածք մը՝ ամբողջ սիրտ մը հրդեհել: Ցնծա՞լ, և սակայն հարսնեւորները թէև ցնծութեան մէջ, բայց երբեք տրամադիր չէին երեւար ցնծալու: Հետեւաբար որոշեցին ափել լուսարարը, այդ անմիտ մարդուկը, որ կը համարձակէր ժամ մը աւելի վառելուն համար դրամ պահանջել: Ինչ, լուսաւորութեան այս դարուն մէջ, երբ lux լամբարները հնարուած են, երբ ելեկտրական լոյսերը ընդհանրացած են, երբ Զիլի նոյն իսկ քարիւղ կ'արտադրէ, դրամ պահանջել մոմ մը վառելու համար: Մութին մէջ պսակուողները— կը տրամաբանեն այդ Ենիգաբուցի հարսնեւորները— Աստուծոյ հաճելի չեն ըլլար երբեք, ինչ որ պարզապէս ընտանեկան երջանկութեան գրաւական մը չէ բնաւ: Եւ ինչպէս ըսինք կ'որոշեն . . . : կ'որոշեն ոչ թէ բողոքել Պատրիարքարան, այլ դաս մը տալ լուսարարին, որ կ'երեւի թէ դպրոցը կիսատ ձգած եւ հետեւաբար այդ դասը մոռցած էր առնել ժամանակին: Ու օդին մէջ, եկեղեցւոյ կամարները հնչեցնելով կը սկսին սուրալ կօշիկներ ու աթոռներ, տեղանին ուղղուած, ուր ապաստանած էր լուսարարը: Պսակը յետոյ տեղի կ'ունենայ. հարսնեւորները կը մեկնին ուրախ և լուսարարը դեռ մինչեւ այսօր կը մտածէ թէ ծեծը զոր այնչափ փափկօրէն հրամցուեցաւ իրեն, իրաւացի՞ էր թէ անիրաւ:

◆

ԱԶԴ. — Յառաջիկայ կիրակի, 21 Հոկտեմբեր, միացեալ Թաղից Նարլըգաբուի Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ անուան տօնին առթիւ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը հրաւիրուած է հանդիսաւոր Ս. Պատարագ մատուցանել և իր հոգեշունչ քարոզութեամբ հոգեւորապէս մխիթարել բարեպաշտ ժողովուրդը և յետ աւարտման Ս. Պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել Ս. եկեղեցւոյս բարերար Աղն. Եղիա էֆ. Շահպազի ննջեցելոց հոգւոց ի հանգիստ, զոր ի գիտութիւն հարկ կը դատենք ծանուցանել:

Դիւան Թաղ. Խորհրդոյ միացեալ Թաղից
Սամաթիոյ

Ատենադպիր Ատենապետ
Գ. ՃԻՎԱՆԵԱՆ Յ. ԿՐՃԻԿԵԱՆ
Սամաթիա, 19 Հոկտ. 1907

◆

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ պատկերազարդ ու զուարճասէրներու յատուկ շաբաթաթերթին 3րդ թիւը հրապարակ ելած է մեծադիր էջերով և հետեւեալ խնամեալ, զուարթ և այլազան բովանդակութեամբ.— Տաճարն ու քարոզիչը. Վ. Փափազեան: —Բօթ. Խմբագր.—Գրականութեան յուռի կողմերը. Յ. Յ. Պարոնեան:—Դրսերեւոյթ. Թօ:— Անառակին օրագիրը. Բօպուա: — Խոստովանանքը (զաւեշտական) Լիլա:— Կնաբանութիւն (ի պէտս զարգացելոց). Ռոմանո: — Ամբակումին խօսքերը. Անձնուկ: — Շաբթուան զուարթ լուրեր:— Մաքի զբօսանքին արդիւնքը:— «Արուէն Լիւբէնի տարօրինակ կեանքը» թերթօն: — ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԻ այս թիւը կը պարունակէ Ռումանիոյ գրագէտ Թագուհիին՝ Քառմէն Սիլվայի պատկերը: Տարեկան գաւառաց համար 54, վեցամսեայ 27. կանխիկ: Հասցէ՝ Պապը Ալի Ճատտէսի, Թիւ 52:

ՓՈՒՆՋ շաբաթաթերթին 6րդ թիւը հրատարակուեցաւ հետեւեալ շահեկան բովանդակութեամբ.— Գրականութեան ակը. Միհրան Քիւրքճեան.— Կրթական հանդէսը. Յարութիւն Մկրտիչեան.— Կրթական խնդիրներ (Թաղականութեանց վարժարաններուն շուրջ). Գ. Յ. Կ.— Քիչ մըն ալ եկեղեցիէն ներս. Գրիգոր Պասմաճեան.— Ի՞նչ է բածինը (կամասիրական). Խաչիկ Ուզունեան.— Եօնենքուի կատակը և զանազան կարեւոր լուրեր՝ խմբագրական տեսութիւններով.— Բաժանորդագրութիւնք կանխիկ են բացարձակապէս:

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ թէ հանգուցեալ Մարիամ Գ. Սեթեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 108 դրուշ նուիրած են Հիւանդանոցին Տէր և Տիկին Համբարձում էֆ. Մէնգիլճեան:

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

(Վիեննայի թերթերէն, հոկտ. 31)

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ՎԻԵՆՆԱ, 30 հոկտ. — Պերլինէ հասած հեռագիրներուն նայելով, Ֆրանսայի Պանքան երեք միլիոն ստերլին փոխ տուաւ Անգլիոյ Պանքային՝ 3 ամսուան պայմանաժամով և 3% տոկոսով: Այսպիսի օգնութիւններ շատ անգամներ տեղի ունեցած են: Ֆրանսայի Պանքան Պերլինի տագնապին ատեն ալ երեք միլիոն ստերլին ոսկի փոխ տուաւ Անգլիոյ Պանքային: Անցեալ տարուան մէջ ալ նոյնպէս վեց միլիոն ստերլին ոսկիի սեղանաւորական այսօրինակ աջակցութիւն մը ըրաւ Բարիզ Լոնտոնի, միայն թէ այն ատեն փոխանակ ոսկին Լոնտոն ղրկելու, Ֆրանսայի Պանքան ինք՝ ստանձնեց տալ Ամերիկայի պէտք եղած դրամին մէկ մասը: Այսօրուան ծանուցուած աջակցութիւնն ալ եթէ իրականանայ, Մ. Նահանգները ղրկուելիք ոսկի դրամին մէկ մասն պիտի յատկացուի, թէև Անգլիոյ Պանքան պէտք եղած դրամն ինքնիրեն ղրկելու կարող է, վասն զի վերջին շաբթուան հաշուեկշիռին համեմատ, Պանքային պատրաստ ոսկեդրամն է 34.7 միլիոն ստերլին՝ այսինքն անցեալ տարուան միեւնոյն ատենի պատրաստէն 6.3 միլիոն ստերլին աւելի: Հետեւաբար Բարիզի այս միջամտութիւնը նախազգուշութեան համար է, և Ֆրանսայի Պանքան ալ մեծ դիւրութիւն ունի այժմ այդ օգնութիւնն ընելու, քանի որ վերջին օրերու մէջ այնչափ առատ ոսկի ունի որ պատրաստը բաւական նուազեցնելով հանդերձ, համեմատաբար անցեալ տարուան այս ատենի պատրաստէն, դարձեալ մեծ է: Դրամական միջազգային հրապարակներու վրայ մտահոգութիւն պատճառող բանը, Մ. Նահանգները ոսկեդրամ ղրկուելն է: Գերմանիոյ Ռայխսպանքը երէկ իր տոկոսի սակը 6ի բարձրացուց և Անգլիոյ Պանքան ալ հաւանաբար վաղը պիտի բարձրացնէ (երէկուան հեռագիրները ծանուցին այդ բարձրացումը) իր սակը. Այսօր կը հաւատեն սակայն թէ Մ. Նահանգները ղրկուած ոսկեդրամին քանակը որ ցարդ բազում միլիոն ստերլինի հասաւ, ա՛լ աւելի մեծ քանակութեան չպիտի հասնի, և հանդարտութիւնը շուտով պիտի վերահաստատուի: Նիւ-Եորքի մէջ ստերլինի ընթացիկ գինին երէկուան բարձրացումն ալ այդպէս կը ցուցնէ արդէն: Այսու հանդերձ Նիւ-Եորքի մէջ դրամական կացութիւնն այնպիսի տագնապալի վիճակ մը ունի դեռ, որ անհրաժեշտ կ'ընէ զգուշաւորութիւնը: Լոնտոնի մէջ անհատական պանքաներու դրամի սակը 1% աւելի է Անգլիոյ Պանքային սակէն, և այս պարագան է որ վախցնել կուտայ թէ այդ սակը 4½ %էն անմիջապէս 6% բարձրանայ. (բայց այդպէս չեղաւ և 4½էն 5½% բարձրացաւ) այն լուրը թէ Ֆրանսայի Պանքան այս տարի ալ վերստին տրամադրեր է Ամերիկայի դրամի պէտքին մէկ մասն ինք գոհացնել, հրապարակին կացութիւնը հանդարտեցնելու պիտի ծառայէ:

ՊԵՐԼԻՆ, 30 հոկտ. — Նիւ-Եորքէն այսօր հասած հեռագիրներէն կ'իմացուի թէ Նիւ-Եորքի մէջ սեղանաւորական չորս մեծ հաստատութիւններ պարտաւորուած են հաշուեյարդարութիւն ընելու: Օլիմպիայէ կը հեռագրեն թէ Ուաշինկթընի Նահանգին կառավարիչը յայտարարեր է թէ այսօրուընէ սկսեալ մինչև շաբթուս վերջը երբ օրինաւոր տօն պիտի ճանչցուի: Այս որոշումը գլխաւորաբար այն պանքաներուն համար տրուեցաւ որոնք պատրաստ դրամ չունին իրենց վճարմանց համար:

ՎԻԵՆՆԱ, 30 հոկտ.— Իզմիրէն քաղաքիս առեւտրական սենեակին լուր տրուած է թէ երկու վաճառատուններ դադրեցուցած են իրենց վճարումները:

ՄՈԼԴՔԷ - ՀԱՐՏԷՆԻ ԴԱՏԸ

ՀԱՐՏԷՆԻ ԱՆՊԱՐՏ ԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

ՊԵՐԼԻՆ, 30 հոկտ.— Պերլիներ Դակէպլադ կը գրէ թէ դատական գործոց նախարար Պ. Պեզելէրի դիրքը խախտած է՝ Մոլդքէ-Հարտէնի դատը փոխանակ փորձառու դատաւորի, երիտասարդ դատաւորի մը ձեռքով վարել տուած ըլլալու համար. Կառավարական շրջանակներու մէջ համոզում կար թէ նախարարը կարող էր դատաւորի ընտրութիւնը աւելի շրջահայեցութեամբ կատարել, որպէս զի տարիքոտ ու փորձառու անձի մը յանձնուէր այդ դատին վարումը, և ոչ թէ երիտասարդ դատաւորի մը, որ մինչև մէկ ատեանի անփորձ կը համարուի պատասխանատուութեամբ լի այդ պարտաւորութիւնը կատարելու համար:

ՊԵՐԼԻՆ, 30 հոկտ.— Կոմս Մոլդքէի պաշտպան փաստաբան Պ. Կորտոնի գրասենեակէն կը ծանուցուի թէ կոմս Մոլդքէ վերաքննութեան պիտի դիմէ, երբ վճռին պատճառաբանութեան պատճէնը յանձնուի իր փաստաբանին:

—Պահպանողական թերթերու մէջ, նոյն իսկ Նացիոնալ Զայդունկի մէջ հրաւէր կ'ուղղուի ընդհանուր դատախազին՝ շարունակել Մոլդքէ-Հարտէնի դատը և հանրային իրաւունքի դատ բանալ Հարտէնի դէմ, քանի որ կոմս Մոլդքէ իբրեւ դատախազ վերաքննութեան կը դիմէ:

—Տանցիկի գաւառային կրօնական ժողովը իր վերջին նիստին մէջ Մոլդքէ-Հարտէնի դատով զբաղելով, հետեւեալ որոշումը խմբագրեց.—Մեր ժողովուրդին, մանաւանդ մեր երիտասարդութեան շահերը նկատողութեան չառնելով, Մոլդքէ-Հարտէնի դատին մէջ, բարոյականութեան հակառակ ուղղով ունեցած դատավարութիւնը հրապարակային ըլլալէ չարգիլուելուն համար, կրօնական ժողովս իր խորին ցաւն ու տրտմութիւնը կը յայտնէ:»

ԱՂԷՏՆԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՀՌՈՄ, 30 հոկտ.— Վերին Իտալիայէ կը հեռագրեն.— 24 ժամու հանդարտութենէ ետքը, օդը վերստին գէշցաւ ալ աւելի սաստկութեամբ: Ամէն գետերն ալ չափազանց կը բարձրանան վերստին: Բօ գետը ամբողջապէս ողողեց Բիաչենցայի շրջակայ վայրերը: Գիւղացիները իրենց արջառներով և տան կարասիներով քաղաքին մէջ ապաստանեցան: Բիաչենցայի մէջ, գիւղացի մը Բօ գետին ձախակողմի թումբը ծակեց, որպէս զի ջուրերն այդ կողմէն յորդեն և աջ կողմին վրայ իր տունը չվնասուի: Ճիշդ ժամանակին տեսնուելով գիւղացիին ձեռնարկը, ծանր վտանգի մը առաջքը առնուեցաւ: Գիւղացին և իր օգնականները ձերբակալուեցան:

ՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆ, 1 Նոյեմ. — Կը ծանուցուի թէ ութ օրէ ի վեր 300,000 անգլիական ոսկի ճամբայ հանուած են դէպի Նիւ-Եորք: Հրապարակին վրայ գտնուած տրամադրելի գրեթէ բոլոր ոսկիները արտածման համար գնուեցան:

—Լոնտոնի Սակարանին մէջ հրապարակին վրայ նուազ գործունէութիւն կը տիրէ, բայց գիները ընդհանուր կերպով հաստատուն են: Անգլիական քոնսոլիտէները 82.45 գոցուեցան և Օսմ. Միացեալը՝ 91.75:

—Ռիօ-Եանէյրոյէն առնուած հեռագիրներու նայելով, խահուէի գիներ նորէն հաստատուն հանգամանք մը ստացած են, ինչ որ արդիւնք է ժամանումներու նուազութեան, գնումներու և մանաւանդ Լոնտոնի ու Համպուրկի հաշւոյն կատարուած գնումներու:

ՎԻԵՆՆԱ.— Աւստրիոյ և Սերպիոյ կառավարութեանց պատուիրակները երկուշաբթի պիտի շարունակեն առեւտրական դաշնագրութեան բանակցութիւնները: Համաձայնութիւն մը յուսալի կը նկատուի:

ՊԵՐԼԻՆ.— Վիլհէլմ կայսրը Սեւ Արծիւ պատուանշանը տուաւ Կ. Պոլսոյ գերմանական դեսպան պարոն ֆոն Մարշալի:

—Մոլդքէ կոմսը վերաքննութեան դիմեց Հարտէնի դէմ բացած դատին մէջ տրուած վճռին համար:

ՊԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ.— Քարաթակի երկրաշարժին զոհերուն թիւն է 2500, ինչ որ տեղւոյն բնակիչներուն երկու երրորդն է: Ուրիշ լուրի մը նայելով Թաշքենդէն առնուած հեռագիրները կ'ըսեն թէ հոկտ. 20ին պատահած ցնցումներու հետեւանքով լեռ մը փլեր և Քարաթակի ամբողջ բնակիչները՝ 15,000 հոգի փլատակներու տակ մնացեր է:

ԲԱՐԻԶ.— Օրանի մէջ ժանտախտէ երկու նոր դէպքեր պատահեցան:

ԹՈՒՆՈՒՍ. — Հաստատուեցաւ թէ ժանտախտի բոյնը կը գտնուի ատաղձի գործարանի մը մէջ: Ընդամէնը 7 դէպքեր պատահեցան, որոնց երեքը մահացան: Երէկուընէ ի վեր նոր դէպք չպատահեցաւ:

ՌԻՕ-ԺԱՆԷՅՐՕ. — Մարսիլիայէն հոս հասած Օրլէանէ շոգենաւին մէջ ժանտախտէ 7 դէպքեր պատահեր են, որոնց 3ը մահացան:

ՊԵՇՏԷ.— Բէզդէր Լոյտի խմբագրապետ Պ. Ֆալքէնպուրկ ռէվոլվերով անձնասպան եղաւ:

ՊԵՐԼԻՆ.— Ռայխսդակին մէջ հարցապնդում մը կը սպասուի Մոլդքէ-Հարտէնի դատին կատարուելուն եղանակին համար որ թերի կը նկատուի:

—Ֆրանքֆուրդէր Զայդունկ կ'իմանայ թէ ընդհանուր դատախազը դատ պիտի բանայ Իօլէնպուրկի իշխանին և բարձրաստիճան երեք սպաներու դէմ՝ Մոլդքէ-Հարտէնի դատին և եղած յայտնութեանց հետեւանքով:

ՊԵՐԼԻՆ.— Գերմանիա առաջին տէրութիւնն է որ յայտարարեց թէ պիտի մասնակցի 1912ին Թուրքիոյ մէջ կատարուելիք համաշխարհային արուեստահանդէսին:

—Կը կարծուի թէ Հոյի դէմ (որ իր զոքանչը՝ Տիկին Մոլիզորը սպաննած էր) տրուած մահուան պատիժը մշտնջենական տաժանակիր աշխատութեան պիտի փոխուի:

ՀՌՈՄ.—Մոնդինեռօ կոմսուհին յայտարարեց թէ Մոնիքա իշխանուհին այնքան կուլար Մոտէնէի մէջ իրմէ բաժնուելու պահուն, որ կայարան գտնուողները ճանչցան զինքը:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՔ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԼԻՍԷ ԲԵՐԱՅԻ

(Lycée Français de Péra)

Սեղանաւորական և Առեւտրական Դասախօսութիւնք պիտի սկսին Նոյեմբեր 1ին (Ն. Տ.) և պիտի շարունակուին ամէն Պ., երեկոյեան ժամ 6էն 7 (Ը. Ե.):

Դասախօսութիւնք ձրի են և միմիայն արձանագրութեան համար մէկ օսմ. ոսկի կանխավճարի մը պէտք կայ: 15—12

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ՑՈՐԵՆ			Փարա
Առաջին ճերմակ	օխան		55 -56
Երկրորդ	»	»	53 -54
Խառն		»	51 -52
Զավտարլը		»	49 -50
Կարծր առաջին		»	-
» միջին		»	-
» խառն		»	-
ԱԼԻՒՐ			Ղրշ.
Տեղական գրմա Ա. Պարկ			108 -
» » Բ. »			105 -

Այսօր 2 վակոն Անատոլըի ցորեն ժամանեց.

ԹԵՓ		
Օխան 24½-25 փարա		
ԳԱՐԻ		
Քէօսթէնճէ	քիլէն	18 -18½
Ռումէլի և Մէյրսին		17½-

ՑՈՐԵՆԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

20 Հոկտեմբեր

Նիւ-Եորք		պատրաստ		83.3..
»		մարտի	համար	.
»	1907	մայիսի	»	85.1.4
»		հոկտ.ի	»	79.8.8
»		դեկտ.ի	»	81.1.2
Լիվրբուլ		պատրաստ		7.
»		յուլիսի	»	.
»		դեկտ.ի	»	6.4.1.2
»		մայիսի	»	6.5.
Շ'գակօ		պատրաստ		.
»		հոկտ.ի	»	71.1.
»		դեկտ.ի	»	73.7.
արսիլիա		պատրաստ		18.

Մէկ շաբթուան ժամանած ապրանք ցորեն Անատոլ 19 վակոն, Քէօսթէնճէ 65000, ալիւր ռուսական 1300 պարկ, ռումանական 1548 պարկ, Մարսիլիա 1766 պարկ, պուլկարական 640 պարկ և իտալական 5700 պարկ:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԸՆԹԱՑՔ ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ, տարր. Ա. և Բ. տարի
Յօրինեց՝ Զ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Սոյն դասագիրքը կը պարունակէ՝ թուարկութիւն, չորս գործող., համասարակ և տասնորդական կոտորակ, երկրաչափական գլխաւոր ձեւեր և պարզ ծանօթութիւններ, 54 շահեկան պատկերներ ու ձեւեր: Ամէն հաշիւ ու խնդիր օսմանեան չափերու և դրամներու վրայ հիմնուած է:

Գործին սկիզբը լիովին բացատրուած է ուսուցման եղանակը, որով ամէն ծնողք ալ կրնայ դիւրաւ սորվեցնել իր զաւկին: Պատ. Տնօրէնք գրատունը դիմելով օրինակ մը ձրի կ'առնեն. գաւառի գրավաճառք և անօրէնք 50 փարայի բոսթայի փուլ պէտք է ղրկեն իբր ծախք:

Գինն է՝ 4½ ղրուշ և զեղչը 30 առ. %:

Վ. Յ. Յակոբեան ԱՆԳԼ.-ՀԱՅ. բառագիրք, Ա. տիպ, ընտիր թղթով, փոխան 1 ոսկիի, բացառաբար կը ղրկուի 50 ղրուշի, անկորուս և ուղղուած տեղը:

ԸՆԹԱՑՔ ԸՆԹԵՐՑ.—Դպրոցի գիրքը, նոյն հեղինակէն, 6 մաս, 2ը մանկապարտէզի և 4ը նախակրթարանի, պատկերազարդ. շատ գնողներու մեծ զեղչ:

Բառգիրք ՀԱՅ.-ԴԱՂՂ., Ե. Տէմիրճիպաշեան, քառթոնէ 15 և փառակազմ 17.5:

Այս գիրքերը անփոփոխ և փութով ստանալու համար դիմել ուղղակի կեդրոնատեղին՝ Զ. Թորոսեան, գրավաճառ Պաչէ Գափու, Րասիմ Փաշա խան Կ. Պոլիս: 10—5

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆ

ՓԱԿՈՒՄ 18/31 Հոկտ.

Օսմ. Թոն. Միացեալ 4% Ք. Կ.	Օ. Ռ.	99 35
Ամէնէն բարձր գին	»	100 03
Ամէնէն վար գին	»	99 31½
Ռումէլի Երկաթուղի գոց	Ֆր.	159 37
Ամէնէն բարձր գին	»	159 50
Ամէնէն վար գին	»	158 50

ԲԱՑՈՒՄ Հոկտ. 20/2 Նոյեմբեր

Օսմ. Թոն. Միացեալ 4% Ք.Կ.	Օ. Ռ.	100 01
» » » ժամը 5էն Ք.Կ.	»	99 39
Ռումէլի Երկաթուղի	Ֆր.	160 12
» » ժամը 5էն	»	160 —
Քարափ Կ. Պոլսոյ	»	429 —
Անատ. Երկթ. Պարտթ. Ա.տեսք	»	509 —
» » » Բ.տեսք	»	505 —
» » բաժնեթուղթ	Օ. Ռ.	16 10
Շիրքէթի Խայրիէ	»	44 —
Շիրքէթի Խայրիէի Համիտիէ	»	4 65
Օսմ. Ապահ. Ընկ.	»	4 05
Օսմ. Ծխախոտ		18 10
Թրամուէյ բաժնեթուղթ		8 62
» ժուիսանս		3 80
» պարտաթուղթ		472 —
Թրանսվալ	Ֆր.	38 —
Տէրքոսի Ջուրի Ընկ.		308 —
Պալիա Քարա Այտըն		486 —
Միթիլէնի պանքա	Օ. Ռ.	5 20
Սալոնիկի պանքա		138 —
Փարոսաց առանձնաշնորհեալ		30 20
» սովորական		27 50
Քարափ Իզմիրի		592 —
Լաուրիոմ	Ֆր.	68 —
Զարթըրտ	»	23 —

ՍԹԻԼԱՆՑ

Օսմ. Միացեալ 1 օրուան	Օ. Ռ.	2 75
» » 8 »		6 25
Ռումէլի Երկաթուղի	Ֆր.	— —
Փոխ. հրապարակ Օսմ. Պանքայի 6½ %		

ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ

Լոնտոնի	վրայ	չէք	Ղրուշ	110 25
Բարիզի	»	»	Ֆրանք	22 78¾
Վիեննայի	»	»	Քուրոն	22 01
Պերլինի	»	»	Մարք	18 76

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

Անգլիական ոսկի	Ղրշ.	109 38
Ֆրանսական »	»	87 08
Բօլ Էմփերիալ	»	91 10
Մէճիտի տարբերութիւն	»	107 32
Արծաթ մանրուք	»	104 25
Մեթալիք	»	99 20
Ռուսիոյ թղթադրամ	Օ. Ռ.	8 67

«ԱՐԵՒԵԼՔԻ» ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԺԱՔ ՊՐԻԵՆ

ԴՐԱՄ ԵՒ ՍԷՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՖՕՆ-ՔՈՒՎԷՐԹԻ ՋԱՂԱՑՔԸ

Զ.

Միլու արհամարհանքով ցնցեց գլուխը և ըսաւ.

—Տխմարի՛ տեղ կը դնես զիս․ Միայն որ դուն ալ կրնաս դատել։ Այս իրիկուն, ժամը վեցի ատեններ, Սէն-Միշէլէ կը դառնայի, ուր շահաւոր գործ մը տեսած էի ալքօլի խոշոր շիշերու փոխադրութեամբ․ առանց աճապարելու կը յառաջանայի բլուրին ճամբէն, երբ Պէլվիւ դղեակը չհասած տակաւին, նշմարեցի որ Ալպէր և դղեակին օրիորդը հանդարտօրէն նստած էին մայր Ռընոյի տան առջեւ։ Այդ պառաւ կինը կը ճանչնա՞ս․ ատենօք մօրաքրոջս քով կը ծառայէր։

Լիւսիէն հաստատական նշան մը ըրաւ գլխով։

—Լա՛ւ, երկուքն ալ պարտէզը կը գտնուէին, ծառերուն տակ նստած։ Մտերմաբար կը խօսէին, տատրակներու պէս մնջելով։ Ալպահար, ծառի մը ետեւ պահուըտելով, զանոնք դիտելու համար․ չէի կրնար լսել խօսածնին և պէտք ալ չունէի լսելու․ իրենց դիրքը բաւական արտայայտիչ էր։ Այդ պահուն վրայ հասաւ Մարթի մայրը։ Ալպէրի ներկայութիւնը իր աղջկան մօտ՝ զարմանք չպատճառեց կոմսուհիին։ Այդչափը կը բաւէր․ ուստի ճամբաս շարունակեցի։ Հիմա համոզուեցա՞ր որ Ալպէր սիրահարուած է այդ օրիորդին, և թէ Լիզին հետ խզուելուն միակ պատճառն է հարուստ ամուսնութեան մը կնքումը։

—Ալա՛մ, շատ լաւ համոզուեցայ։

Լիւսիէնի կատաղութեան և բարկութեան յաջորդած էին տխրութիւն և վհատութիւն։ Գրեթէ փափաք կը զգար լալու։ Միլու տեսակ մը հաճոյք կը զգար՝ երկաթը վէրքին վրայ դնելով ցաւը տասապատկցնելէն։ Կարծես կը ջանար իր քուզէնին նկատմամբ Լիւսիէնի ունեցած քինախնդրութիւնը արծարծել։ Միլու հեգնական ծիծաղով մը յարեց.

—Ալպէրի միտքը շատ լաւ կը հասկնամ։ Կ'արժէ որ անով զբաղի․ կը բաւէ այդ աղջիկը տեսնել՝ մարդուն բերնին ջուրերը վազելու համար...

Միլու սովորական և նոյն իսկ գռեհիկ բացատրութիւններով կը մանրամասնէր Մարթի հրաշալի գեղեցկութիւնը։

—Որո՞ւ կ'ըսես այդ խօսքերը, պատասխանեց Լիւսիէն տխրագին շեշտով։

—Առանց հաշուելու որ օրին մէկը միլիոնատէր պիտի ըլլայ այդ աղջիկը։

—Ի՞նչ ընենք․ ամէն բանի մէջ բաղդաւոր է Ալպէր․ նպաստաւոր երկնքի մը տակ ծնած ըլլալու է, մինչ ես...

Բայց Միլու բրտօրէն միջամտեց իր բարեկամին խօսքը, ըսելով.

—Կը բաւէ ո՛րչափ անմիտ խօսքեր ըրիր։

Աւելի լաւ կ'ըլլայ որ սա աղմուկին ականջ դնես...

Լիւսիէն կանգ առաւ և ականջները լարեց, բայց անսովոր ձայն մը չլսեց...

Գետակին մօտեցած՝ Միլու դիւային ժպիտով մը կը դիտէր լուսնի շողերուն տակ վէտվէտուն ջուրի սփռոցը, որ իր առջեւ կը պարզուէր։

—Չե՞ս լսեր ջուրերուն աղմուկը, որոնք հարիւր մեթր հեռուն Ֆօն-Քուվէրթի ջաղացքին կամարակալներուն տակ կը խորասուզուին, վրայ բերաւ Միլու ցած ձայնով։

Ու այս խօսքը ըրած ատեն Լիւսիէնի թեւէն բռնեց և ջրանցքին եզերքը տարաւ, և ինքն ալ ծռեցաւ՝ աւելի մօտէն տեսնելու համար անդունդը...

Ցեռոյ երիտասարդ բժիշկին ականջէն վար մրմնջեց.

—Եթէ այսպէ՛ս ջուրը իյնայիր՝ ապահովաբար պիտի խեղդուէիր, որովհետեւ հոսանքը սաստիկ ու սրընթաց է․ ակամայ պիտի քշէր տանէր քեզ՝ հին ջաղացքի կամարակալներուն վրայ նետելով։

Լիւսիէն աննկարագրելի անձկութիւն մը զգաց բարեկամին խօսքերը լսելով․ անոր սեղմումէն ազատեց ինքզինքը և դէպ ի ետ քաշուեցաւ, կարծես վախնալով որ ջուրը կ'իյնայ։ Միլու ալ հեռացաւ գետակէն, ըսելով.

—Եա՛ դառնանք, չարժեր մինչեւ ջաղացք երթալ։ Վտանգաւոր տեղ մըն է։ Պառաւ կիները կ'ըսեն թէ գիշերը չար ոգիներ կը յաճախեն հոն։ Կրնայ մեր գլխուն ալ փորձանք մը գալ։ Մնաց որ ատենն ալ ուշ է։ Վերադառնանք։ Պառկելու ատենը եկած է։

Երբ երկու բարեկամները այն տեղը հասան ուր ջրանցքի եզերքէն կը բաժնուէր ճամբան, Միլու անգամ մըն ալ ետին դարձաւ։

—Կարծեմ քուզէնդ յաճախ այս ճամբէն տուն կը դառնայ։

—Այո՛, պատասխանեց Լիւսիէն խռպոտ ձայնով։

Է.

Ալպէր Մարիզ այն երիտասարդներէն չէր, որոնք դրամի սիրոյն կ'ամուսնանան։ Ուղիղ և պարկեշտ հոգի մը ունէր․ իրապէս անշահախնդիր՝ գծուծ հաշիւներու մարդ չէր, զոր իրեն կը վերագրէին Տիկին տը Բապրօլ ու Միլու։ Բայց այդ կատարեալ երիտասարդը մեծ թերութիւն մը ունէր․ կիները կ'արհամարհէր՝ սնոտիապաշտ ու նանրամիտ էակներ համարելով զանոնք․ անտեղի կը գտնէր որ այրերը այդքան զբաղին կիներով։ Գեղադէմ երիտասարդ, սիրային արկածներ կ'ունենար միշտ։ Մէկէ աւելի կիներ սիրահարած էին անոր։ Բայց Ալպէր իրեն սկզբունք ըրած էր կնոջմէ մը խնդրել այն բանը միայն զոր կրնայ տալ ան, այսինքն քիչ մը բան, վաղանցիկ հաճոյք մը, թեթեւ յուզում մը։ Սիրային լուրջ յարաբերութիւններէ խոյս տուած էր։ Զինքը պարուրել ուզող բազուկներուն մէջէն սպրդած էր։

Ալպէր ամուսնութեան գաղափարէն չէր խորշեր։ Կը խորհէր թէ պիտի գար օր մը, երբ իր ծննդավայրին մէջ պիտի հաստատուէր ու ամուսնանար ամէնուն պէս։ Այդ օրը երջանիկ պիտի ըլլար, եթէ երբեք մինչեւ այն ատեն ամուսնացած չըլլար Լիզ, զոր երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնար, և բարի ու հեզահամբոյր ըլլալը գիտէր։ Այդ պատճառաւ մօրը ամուսնական ծրագրին չէր հակառակած, առանց հաստատական կամ ժխտական պատասխան մը տալու։ Բայց ամիսներն ու տարիները յուսացածէն աւելի արագ անցած էին։ Երբ մայրը նորէն դրդած էր զինքը՝ ամուսնական ծրագիրը գործադրելու, Ալպէր սրտաբեկ պատասխան մը տուած էր.

—Ի՞նչ, ամուսնանալու ատենս եկաւ հասաւ։

—Այո՛, քսանըութ տարեկան եղար, ըսած էր մայրը։ Իսկ ես վաթսունին կը մօտենամ։ Կ'աղաչեմ, զաւակս, պէտք է որ ամուսնանաս։

—Կարելի՛ բան չէ, ըսած էր Ալպէր մտովի։ Ու սակայն ճիշդ է, քսանըութ տարեկան եմ։

Ու առանց սիրտը տաք ըլլալու, մօրը թախանձանքներուն տեղի տուած էր հնազանդութեամբ։ Բայց քանի մը օր խորհրդածութենէ յետոյ, բարոյապէս կապուելու խոստումը տալու վայրկեանին բացարձակ կերպով մերժողական և նոյն իսկ բրտօրէն պատասխանած էր, վերջ տալու համար այդ խնդրին։ Մարթի պատճառաւ տուած էր այդ որոշումը։

Երբ մայրը ուզած էր տղուն կարծիքը իմանալ Տիկին տը Բապրօլի տարածայնած զրոյցներէն յետոյ, Ալպէր առանց վարանելու, համարձակօրէն և ուղղամտօրէն ըսած էր.

—Ո՛չ, ո՛չ, օրիորդ Պուասիէի վրայ չեմ խորհիր։

Ճշմարտութիւնն ալ աս էր, որովհետեւ Ալպէր անկարող էր ստելու։

(Շարունակելի)

ԳՈՐԳԵՐ
ՉԻՆ ՀԱՍԸՐԸ

ԿԱՀԱՒՈՐՄԱՆ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ
ՄՈՒՇԱՄՊԱ-ԼԻՆՕԼԷՕՄ, կարասեաց համար ծոպեր (սաչաք) ՊԱՏԻ ՆԿԱՐԷՆ ԹՈՒՂԹԵՐ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԼԱԶԱՐՕ ՖՐԱՆԳՕ ԵՒ ՈՐԴԻՔ

ՎԵՐՄԱԿ
ԹԻՒԼԵՐ ԵՒ ՍԹՕՐՆԵՐ

ԲԵՐԱ Շիտակ Ճամբայ Բասաժ Անաթօլի ՂԱԼԱԹԻԱ Եէնի Ճամի թիւ 14 (Թիւնէլին կից) Կ. ՊՈԼԻՍ Ֆինճանճըլար թիւ 33, 35, 37 եւ Սուլթան Համամ թիւ 3 36—10

ՊԱՆՔ ՏԸ ՍԱԼՕՆԻՔ
BANQUE DE SALONIQUE

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 10,000,000 Ֆր.
ՎՃԱՐ. ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 8 Մարտ 1906ին 8,000,000 Ֆր.
ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 8 Մարտ 1906ին 3,700,000 Ֆր.
ԿԵԴՐՈՆՆ Է ՍԵԼԱՆԻԿ

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ՝ Աղեքսանդրիա, Գահիրէ, Գավալա, Կ. Պոլիս (Ղալաթիա և Փերա), Մանաստր եւ Իզմիր։

ՊԱՆՔ ՏԸ ՍԱԼՕՆԻՔ խնամով կը կատարէ Կ. Պոլսոյ, Եւրոպական Թուրքիոյ ու Ասիոյ և Եգիպտոսի հրապարակներուն, ինչպէս նաև միւս օտար քաղաքներուն վրայ քաշուած փոխանակագիրներ։ Չէքերու հաշիւներ կը բանայ։ Արժեթուղթերու վրայ փոխատուութիւններ կ'ընէ։ Սակարանական հրամաններ կը կատարէ եւրոպական բոլոր հրապարակներուն վրայ։ Չէքեր ու վարկագիրներ կը հանէ Թուրքիոյ և արտասահմանի բոլոր քաղաքներուն վրայ։ Աւանդներ կ'ընդունի ի տես վճարելի և 3, 6, 9, 12 ամսուան որոշ պայմանաժամերով։ Վերջապէս սեղանաւորական ամէն գործառնութիւններ կը կատարէ լաւագոյն պայմաններով։ Պանք տը Սալօնիք փոքր վճարումներու համար ալ Խնայողական Սնտուկ մը ունի, շատ նպաստաւոր պայմաններով։ 50—28

ՎԻՐԱԲՈՅԺ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԵՐ
Նիքոլայիտիս Եղբարք

Պատուոյ յիշատակութեան արժանացած Բարիզի մէջ՝ Ֆրանսայի ատամնաբոյժերու ժողովին անդամներէն։

Բերա, Մեծ փողոց, Թիւ 413, Բոնմարշէ փողոց Թիւ 1, Շաու վաճառատան վրայ՝ առաջին յարկ։

Ճիւղեր.—Գատըգիւղ Միւհիւրտար, Գօզպիի պարտէզին մօտ։

Բերնի հիւանդութիւնները կը դարմանեն։ Շատ փտած ակռաները ոսկիով, «բլաթին»ով և «էմայ»ով կը լեցնեն։ Իրենց մասնաւոր գործիքներով յաջողապէս ակռայի կտորներ կը շինեն և զայնս կը փակցնեն ակռային առողջ մասին, այնքան ճշդութեամբ որ ակռան ամբողջ կ'երեւայ և կտոր ունենալը բնաւ յայտնի չըլլար․ այդ կերպով յախճապակէով ալ ակռայ կը լեցնեն։ Յախճապակին ամէնէն ամուրն է ակռայ լեցնելու համար գործածուած զանազան առարկաներուն․ եթէ առջեւի ակռաները լեցուին, բնաւ յայտնի չըլլար թէ լեցուած են։ Առանձինն զատ ամերիկեան վերջին դրութեամբ կեղծ ակռաներ կը շինեն և առանց քիմքի «Պրիճուորք» տեսակէ ակռաներ կը դնեն։ Վերոգրեալ տեղերը ամէն օր կ'ընդունին իրենց դիմողները։ 50—33

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿ
ՎԻՆԸՐ ՊԱՆՔ-ՖԵՐԱՅՆ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
ՂԱԼԱԹԻԱ ԵՒ ՊՈԼԻՍ
Դրամագլուխ 130 միլիոն քուրոն, ամբողջովին վճարուած
Պահեստի գումար 37,300,000 քուրոնի չափ։
ԴԻՒՐԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Վճարումները ոսկեդրամ ըլլալու են։ Յիսուն գրուշէն վար վճարում չընդունուիր։

Վինըր Պանք-Ֆերայն տարեկան հարիւրին 3½ տոկոս կը վճարէ 1000 ոսկիէն վար գումարներու համար, իսկ անկէ աւելի գումարներու համար՝ հարիւրին 3։ Սակայն կրնայ տոկոսին սակը իջեցնել կամ աւելցնել տեղական լրագիրներու միջոցաւ 15 օր առաջ իմաց տալէ յետոյ։

100 ոսկիէն վար գումարները կրնան ետ առնուիլ ամէն ատեն։

100 ոսկիէն վեր գումարները կրնան ետ առնուիլ [illegible] ու կանխաւ ըլլալիք ազդարարութենէ մը յետոյ, հետեւեալ ձեւով.

3 օր 100– 150 ոսկի գումարի համար
5 » 151– 200 » » »
10 » 201– 500 » » »
15 » 501–1000 » » »
30 » 1001 և անկէ վեր » »

Վինըր Պանք-Ֆերայն իրեն կը վերապահէ պահանջուած դրամ ունեցողներուն հաշիւը կարգադրել, ուզուած ատեն վճարելով տոկոսներով պայմանաւորուած գումարը։

Վինըր Պանք-Ֆերայն խնայողական գումարը պարունակող տետրակ ալ կը յանձնէ անչափահասի անունով, բայց այդ պարագային նշանակուած խնամակալը (վէլի կամ վասի) միայն իրաւունք ունի դրամը քաշելու։ 50—30

Խնայողական Սնտուկէն զատ։ Վինըր Պանք-Ֆերայն կը զբաղի նաև սեղանաւորական ուրիշ գործառնութիւններով։

ԲՐՈՎՈՏՆԻՔ

Ռուսական դիմացկուն և վայելուչ լաստիկներ։ Մեր յարգոյ յաճախորդներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այս 1888 թուականն և մարճան կրող լաստիկին վրայ, որ համաշխարհիկ համբաւ կը վայելէ։

Կը ծախուի կօշիկի գլխաւոր վաճառատուներուն մէջ։

Ընդհ. մթերանոց

Պոլիս, Պէօյիւք Թիճարեթ խան, ԷՏ. ՔԻՕԼԼԷՐ, յաջորդ Ֆէրտինանտ Շմիտ։

ПРОВОДНИКЪ
1888
ТОВ. РУСО-ФРАНЦ. ЗАВОДА ПРОВОДНИКЪ. РИГА
FRENCH IND. RUBBER

50—10

REGISTERED

ՄԵԾ ԺԱՄԱՆՈՒՄ
ՈՒՕՔ-ՕՎԸՐ
ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ
ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՄԱՐ ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
Ս. ՇԹԱՅՆ
50-2

ԱՄԷՐ ՊԻՔՕՆ
Société Producteur du France, Péra
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, ԲԵՐԱ
Ամենաբարձր գնահատումներու արժանացած զանազան արուեստահանդէսներու մէջ։

AMER PICON
PHILIPPEVILLE
G. PICON
AMER PICON

ԱՄԷՐ ՊԻՔՕՆԸ, ամենէն շատ քինքինա պարունակող սա կազդուրիչ ըմպելին, պատրաստուած է ալժէրիական հողի յատուկ տունկերով։ Իր կազդուրիչ ու հակատենդային յատկութիւններուն համար է որ կը յանձնարարուի անոր գործածութիւնը։ Առաւօտեան մօսթի փոխարէն կամ ճաշէն առաջ առնուած ատեն՝ բարեբար ազդեցութիւն մը կ'ունենայ։ Այդ ըմպելիին շնորհիւ՝ մարդուս սպառած ուժերը կը վերանորոգուին եւ տենդէ զերծ կը մնայ։

Ծանօթ. — Անխիղճ մրցակ մը մեր վաճառանիշը կեղծած ըլլալուն, Ամէր Պիքօն սպառող մեր բոլոր յաճախորդներուն խորհուրդ կու տանք առաջնակարգ տուներու միայն դիմել, որպէս զի կեղծերը չառնեն․ պէտք է պահանջեն որ շիշերը Պիքօն տէ Ֆաբրիքանի դրոշմը կրեն։

Միակ ներկայացուցիչ Կ. Պոլսոյ մէջ Գ. Լ. ԲԱՐՄԱ։
Գ. Գ.

Բ Պոնոմի	Ղալաթիա
Ա Ռէքքիա	»
Էքօնոմիք Գօօբէռաթիվ	Ղալ., Բերա եւ Գատըգիւղ
Ռօզարիօ Սիւսսէ	Ղալաթիա
Բարատօրելլօ եւ Մէլէքթիատիս	»
Ժ Սթավրօբուլօ	»
Սթավրօբուլօ Եղբարք	
Քօթթաքի Եղբարք	
Վէնսան Գասապեան (դաղլճ)	Կ. Պոլիս
Մէհմէտ Քեազիմ	
Տ Մեդիքի որդի եւ Ընկ	
Մ Մէդիքի	
Թ. Լինօ	
Պ. Սէֆէրեան	
Ժ Վօնթիզիանօս եւ Ընկ.	
Էմիլ Լանդրիտ	Բերա
Տէմէթրաքօբուլօ եղբ. եւ Ընկ.	
Թ. Սարգիսեան	Բերա. Կ. Պոլիս, Ղալաթիա
Ֆօն Ընորէ	Բերա

Եւն. եւն. եւն. 50—43

ԶԵՆԻԹ

SWISS MADE
ZENITH

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՀՌՉԱԿ ՎԱՅԵԼՈՂ

Միակ ժամացոյցը իր նրբախնամ յօրինուածքին, իր բարեձեւութեան, իր տոկունութեան և իր բարձր ճշդութեան համար, յատկութիւններ՝ որոնք բոլոր Արուեստահանդէսներու մէջ իրաւապէս արժանացուցած են զայն ամենաբարձր վարձատրութեանց, և որոնց համար կարելի է միշտ զայն յանձնարարել և երաշխաւորել։ Իբրեւ կատարելագործութեան վերջին բառը՝ ժամագործական ճարտարարուեստին արդի կալուածին մէջ, ԶԵՆԻԹ ժամացոյցը լիովին կ'արդարացնէ իրեն ընծայուած անունը։

ՄԵԾ ՄՐՑԱՆԱԿ ԲԱՐԻԶ, 1900
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.—ՆԷՕՇԱՏԷԼԻ ԴԻՏԱՐԱՆԻՆ. 1903
ԱՐՏԱՔՈՅ ՄՐՑՄԱՆ.—ԱՆԴԱՄ ԺԻՒՐԻԻ, ՄԻԼԱՆ. 1906
Եւն. եւն. եւն.

ԱՄԷՆ ՄԵՏԱՂԷ ԵՒ ԱՄԷՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՄԲ
Ընդհ. Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ համար — Գ. ՍԱՐԳԻՍՕՖ եւ Ընկ.
Մեծ վաճառատուն ժամացոյցներու, շղթաներու և գոհարեղէններու
ԹԻՒ 16 — ՊԱՀՃԷ ԳԱՊՈՒ — ԹԻՒ 16
Օտտոման-Պանք հաստատութեան դիմացը
Ի Բերա, կը գտնուի գոհարավաճառ Տ. Տ. ԷՖՄԷՔՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ քով,
Թիւ 400 Մեծ-Փողոց 50—34

ԻԼԱՆ
Խազինէյի Խասսայի Շահանէ

Խազինէի Խասսաի Շահանէ իչուն պիր սէնէի գամիլէ զարֆընտա միւպաեաա օլունաճագ Գարտիֆ քէօմիւրինին պէհէր թօնիլաթօսը մէճիտի խիրմի ղուրուշտան իքի խուզ էքթմիշ վէ Նիւքէօըլ քէօմիւրինին պէհէր թօնիլաթօսը մէճիտի քըզա խիրմիտէն իքի խուզ խիրմի ղուրուշտա թալիպի եօհտէսինտէ օլտուղընտան վէ հատտը իթթիտալտէ կէօրիլուիի հալտէ իհալէի էվվէլիէսի չէհրը Թըշրինի էվվէլին խիրմինճի ճումաա իրթէսի կիւնիւ իճրա գըլընաճաղընտան թալիպ օլանլարըն չէրաիթը միւթէֆէրրիայը անլամագ վէ միւնագասաեա տախիլ օլմագ իսթէյէնլէրին խիւզատէ օն նիսպէթինտէ թէէմինաթ ագչէսինի վէ եա միւթէպէր քէֆալէթնամէի միւսթաճէըլէն եէվմը մէզքիւրտէ նիհաեէթ սաաթ օնա գատար Խազինէի ճէլիլէի միւչարիլէյհաեա կէլմէլէրի իլան օլունուր։

Ֆի 17 Թըշ. էվ. սէնէ 323 3—2

«ԱՐԵՒԵԼՔ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (216)

ՓԻԷՌ ՍԱԼԷՍ

Գեղանի Կոմսուհիի Մը Արկածները

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԾԵՐՈՒԿ ԱՌԻՒԾԸ

ԺԸ.

ԱՆՏԱՌԸ ԿԸ ՑԱՅՏՆԷ ԻՐ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Օպերշթայն անկողնին մէջ դարձաւ ու աչքերը գոցեց։ Դատաւորը չկրցաւ ալ ուրիշ խօսք առնել անոր բերնէն։ Այդ օրն իսկ Պ. Մէնէթթրօ հրամանագիր մը ստորագրեց, որով ազատ կ'արձակուէին Սիպալլօ և Պուրիան եղբայրները, որոնց մասին դատ տեղի չպիտի ունենար։ Դատաւորը սիրալիր խօսքերով ցաւ յայտնեց Սիպալլոյի՝ իր կրած բանտարկութեան համար։ Բայց խիստ լեզուով խօսեցաւ Միշէլի ու Լօրանի հետ։

—Դուք չէք գործած այն ոճիրը որուն համար ձերբակալուած էիք... Անպարտ արձակուած էք հիմա...

Երկու եղբայրները ուրախութեան շարժում մը ըրին։ Դատաւորը յարեց.

—Կը ցաւիմ որ արդարութիւնը չի կրնար բան մը ընել ձեզի դէմ՝ ձեր գործած ոճիրներուն և այն ոճրին համար որուն գաղափարը յղացած էիք... Ժէրմէն Մարպըրու ձեզ անտառ ղրկած էր՝ որպէս զի հոն Ռօզ-Լիզօնի սպաննէիք։ Ռօզ-Լիզօնը կ'ատէիք և անիկա սոսկում կը պատճառէր ձեզի... Մեծ հոգէ մը ազատած պիտի ըլլայիք անոր անհետացումով... Չէ՞ մի որ Ռօզ-Լիզօն, կոմսին աղջիկը ըլլալուն, պիտի ժառանգէր այն հողային կալուածը՝ զոր կը ծախէիք ու կը մսխէիք ըստ հաճոյս... Արդէն քիչ մնացած էր որ ձեր զոհը ըլլար ան... Բայց Ժէրմէն Մարպըրու իր մահուամբ պատիժը գտաւ իր ոճրագործական արարքին։ Ձեր ազատութիւնը ձեռք կը ձգէք հիմա, սակայն ո՛չ հրճուեցէք և ո՛չ ալ յոխորտացէք այդ բանին համար։ Ապահով եմ թէ այն պատիժը զոր օրուն պիտի ենթարկուիք, սոսկալի բան մը պիտի ըլլայ։

Դատաւորը երթաք բարով իսկ չըսաւ երկու եղբայրներուն, որոնք կծիկը դրին բակոյն։

ԺԹ.

ԴԱՐՁ ԴԷՊ Ի ԴՂԵԱԿ

Միշէլ ու Լօրան գիշեր ատեն Ռուսամոնթ հասան։ Դղեակը տխուր ապաւորութիւն մը ձգեց անոնց վրայ։ Սպասող չկար երկու եղբայրներու ժամանման։ Պատուհաններուն մէջ լոյս չէր տեսնուեր, բաց ի Նաթալիի սենեակէն, որուն վարագոյրներուն մէջէն տարտամ ու դեղնորակ լոյս մը կը մաղուէր։ Ցայգական թեղին լոյսն էր։

Երկու եղբայրները ինքզինքնին վրդովուած զգացին այդ շքեղ բնակարանին մէջ, ուր երբ անգութ տէրեր հրամայած էին։ Դատաւորին վերջին բառերը մտահոգութեան ու սարսափի մատնած էին այդ երկու հոգիները։ Իրենց գաղտնիքները և ոճիրները մէջտեղ ելած էին։ Բանտարկութեան միջոցին ի՞նչ անցած դարձած էր։ Անշուշտ Նաթալի պիտի կրնար տեղեկութիւն հաղորդել այդ մասին։

—Թերեւս չէ պառկած դեռ, ըսին երկու եղբայրները։

Գացին մօրերնուն դուռը ափ առին։ Նախ պատասխանող չեղաւ, բայց յետոյ մահճակալին ճարճատումը և դուռին մօտեցող ոտնաձայներ լսուեցան։ Միշէլ ու Լօրան երկրորդ անգամ ըլլալով դրան զարկին։ Անվստահ ձայն մը հարցուց.

—Ո՞վ է ան։

—Մենք ենք, մա՛յր... Միշէլ ու Լօրան...

Շղթաներու և փականքներու ճռընչիւն մը լսուեցաւ։ Նաթալի ամէն իրիկուն այդպէս կ'ամրափակուէր։ Երբ իր զաւակներուն հանդէպ գտաւ ինքզինքը, այրին ո՛չ զարմանք և ո՛չ խանդաղատանք յայտնեց։

—Դո՞ւք էք եղեր։ Անպարտ արձակեցի՞ն ձեզ, ըսաւ Նաթալի չոր շեշտով։

—Մա՛յր, կարծես թէ կը ցաւիք անպարտ արձակուելնուս համար։

Այրին իր խորշոմալից գլուխը ցնցեց, ուր ճերմակ մազերը անկարգ վիճակի մը մէջ կը գտնուէին։ Երկու եղբայրներուն ըսածը ճիշդ էր։

—Ի՞նչ կ'ուզէք ինէ։ Անմիջապէս հեռանա՞մ դղեակէն... Այդ մասին ինծի հրաման տալու նեղութիւնը յանձն մի՛ առնէք։ Թէեւ մեծ համբերութիւն չունիք, սակայն ընդհուպ պիտի տեսնէք դղեակէն մեկնումս։ Ու մինակ չպիտի բաժնուիմ հոսկէ, այլ դուք ալ պիտի ընկերակցիք ինծի...

Նաթալիի սեւ աչքերը կը շողային, ատելութիւնը գոհացուցած մէկու մը պէս։

— Մա՛յր, ձեր քինախնդրութենէն հրաժարեցէք, որովհետեւ ծանրակշիռ պարագաներու մէջ կը գտնուինք․ պէտք է մեզի հետ դաշնակցիք՝ որպէս զի կարենանք ինքզինքնիս պաշտպանել...

Այրին ուսերը ցնցեց նախատական արհամարհանքով մը։

—Ուրեմն բան մը չէ՞ք իմացած։

—Ոչ։ Միայն անպարտ արձակուած ըլլալնիս գիտենք։ Ո՞վ է Ժէրմէն Մարպըրուի սպանիչը։

—Օպերշթայն, որ ամէն ինչ խոստովանած է... Ատիկա բան մը չէ... Կոմսը իր առողջութիւնը և մտքի պայծառութիւնը ձեռք բերած է նորէն...

—Ի՞նչ կ'ըսէք։

Գունատած ու դողդղջուն, երկայն բազկաթոռի մը վրայ ինկան Միշէլ և Լօրան։

— Ճշմարտութիւնն է որ կ'ըսեմ, յարեց Նաթալի։ Իր բուժումը շատոնց ձեռք բերած է... Եղբայրս այդ բանը կը ծածկէր մենէ և մեր վրայ կը հսկէր՝ պատեհ ժամուն սպասելով։ Մեր երեքին ալ խաղ կը խաղար, կը հասկնա՞ք, և մենք աղուոր պէս խաբուեցանք։ Ահ, Ժէրմէն Մարպըրուի նկատմամբ ձեր ունեցած կոյր սէրը պատճառ եղաւ որ պատրաստած ճարտար ծրագիրս ի դերեւ ելլէ։ Չեմ մեղքնար ձեզ... Երկուքդ ալ տխմար էք։ Ի՞նչ պիտի ընէք հիմա․ Պարկեշտութենէ ու կորովէ զուրկ, չպիտի կրնաք օ և է աշխատութեամբ ճարել ձեր ապրուստը։

Ընկճուած, չկարենալով հաւատ ընծայել իրենց մօր խօսքերուն, կը կրկնէին երկու եղբայրները.

— Բուժուա՛ծ, կոմսը բուժուա՛ծ է, հէ՜...

— Կոմսը այնքան լաւ բուժուած է որ օրին մէկը, թերեւս վաղը, պիտի տեսնէք դղեակ գալը։ Քիչ մը առաջ միթէ իրաւունք չունէի՞ ըսելու թէ անօգուտ էր զիս դղեակէն վտարելը։ Ուրիշ մը պիտի ընէ այդ գործը, և ձեզի հետ զիս ալ պիտի վռնտէ։

Միշէլ ու Լօրան ոտքի ելան կատղած։

— Բնա՛ւ երբեք։ Այդ մարդը զրկուած է իր ինչքերուն վրայ ունեցած իրաւունքէն և քաղաքային տեսակէտով մեռած կը համարուի... Իր կամքը գոյութիւն չունի ալ ևս... Դղեակէն չպիտի հեռանանք բնաւ...

—Խենթ էք դուք... Կոմսը, թէեւ քաղաքային տեսակէտով մեռած, բայց վաղը պիտի վերակենդանանայ, և ձեզի դէմ պիտի հանէ օրէնքը։

— Ուրեմն օ և է փրկութեան յոյս չկա՞յ։

—Խոնարհ ու զղջացող ձեւացէք... Թերեւս կոմսը կակուղնայ և իր վեհանձնութեամբ կտոր մը բան տայ ձեզի... Ո՛հ, բարի զաւակներս, դուրս ելէք, որովհետեւ քունը աչքէս կը վազէ... Դուք ալ պառկեցէք, որպէս զի վաղուան դէպքերուն պատրաստ ըլլաք...

(Շարունակելի)

Արտօնատէր ԳԱՐԵԳԻՆ ՓՕՑԱՃԵԱՆ